

(IP-2022-10)

IZ RATA U MIR: HRVATSKI BRANITELJI U TRANZICIJI

From War to Peace: Croatian War Veterans in Transition

CRO VETERANS

Ispitanik: G. B. (pripadnik SP GSHV Bojna Frankopan i Specijalne jedinice policije „Osa“ Sisak)

Vrijeme intervjuja: 27. veljače 2024.

Mjesto intervjuja: Zagreb

Intervju vodio: Tomislav Šulj

Trajanje intervjuja: 2 sata i 11 minuta

Transkript: Ivan Kršek, Tomislav Šulj

Danas je 27. veljače 2024. Razgovaram sa Petrinjcem G. B.-em, pripadnikom specijalne postrojbe Bojna Frankopan, kasnije pripadnikom Specijalne policije MUP-a RH. Namjena našeg razgovora je da pričamo u svrhu provedbe projekta Hrvatski branitelji u tranziciji. Naravno moramo proći prvo i kroz rat...A sad, ukratko, kako si ti doživljavao Jugoslaviju, pogotovo u zadnjem razdoblju njezinog postojanja?

U zadnjem razdoblju? Ja sam još tada bio u glavi klinac, kao i svi ostali 19-godišnjaci. Mi smo mislili da će se te demokratske promjene i raspad bivše Jugoslavije završiti nekakvim mirnim putem, potpisom nekog sporazuma, i da će to sve biti okej. Iako u pozadini demokratskih promjena bile su neke čarke, barikade, pa čak i pucnjave oko svega toga. Ja sam, ipak, sve to doživljavao, mislio sam da će se to riješiti na miran i tih način. Mislio sam da će se na kraju svi pozdraviti, okrenuti na svoju stranu, kao što su to napravili Češka i

Slovačka, i da će se to sve riješiti...Ali, počelo se zakuhavati s jedne i s druge strane, a JNA se postavila kao neka „tampon-zona“, no svi smo znali koju stranu oni čuvaju. I tada se sve zakuhalo i tu je sve krenulo...

A zbog čega je po tebi izbio rat u Hrvatskoj? Jel' se rat mogao izbjeći?

Pa kažem, nisam bio toliko politički upućen u tu problematiku...Znači, došlo je višestranačje i to je normalno da su uvijek jedni protiv drugih, da jedni imaju ove ideje, drugi one ideje. No rat je izbio zbog zemlje. Oni su htjeli napraviti najprije „tihu“ okupaciju, što su i napravili. To su činili sa svojim predizbornim skupovima tadašnjeg SDS-a, koji je već ocrtao granice na karti, da će biti: Zadar – Karlovac – Petrinja itd. pod njihovom vlašću, a ostali dio unutar Hrvatske. Znači, htjeli su rascijepiti Hrvatsku. Tu je počelo neslaganje jedne i druge strane.

Jel' se to moglo izbjeći?

Pa čim se oružjem počelo zveckati, ne. Hrvatska nije imala snage, a JNA je bila vojna sila u Europi. Oni su ipak bili vojska, oni su imali avione i artiljeriju i kompletan vojni asortiman, a Hrvatska je imala samo policiju koja nije imala teže naoružanje. A da li se to moglo izbjeći?... (raznišlja)...S jedne strane nije bilo snage da se to izbjegne, a bome ni volje. Tadašnja ekipa, koja je vodila tu srpsku stranu, digli su najviše sirotinju, zaveli su ju na nacionalnoj osnovi. Umjesto da idu raditi u tvornice, dali su im puške u ruke, što su ovi možda jedva i dočekali, i tako je to počelo...

Koliko si imao godina i čime si se bavio kad si se uključio u obranu Hrvatske? Što te motiviralo da tako postupiš?

Imao sam 19 godina. Petrinja je mali grad i mi smo svi živjeli zajedno. Niti je tko znao šta je tko po nacionalnosti. Slavili smo i jedan i drugi Božić i dolazili smo i jednim drugima i na te praznike, i na pravoslavne i na katoličke. Išlo se normalno u crkvu, onaj tko je htio ići. Onaj tko nije, išao je na nekakva druga mjesta i tako. A sad...Šta me motiviralo? Mi smo vidjeli šta se događa. Vidjeli smo da ti sukobi dolaze sve do našeg praga, da se to ne događa negdje daleko od nas. Vidjeli smo da su ugrožene naše obitelji i da je naš grad bio ugrožen i mi smo krenuli u obranu svog grada i svojih pragova. Bili smo ekipa koja... Kažem, ja sam svirao prije rata, tek sam učio svirati, učili smo, svirali smo. Imali smo nekakav bendić i nije nas to opće pretjerano zanimalo. Roditelji nisu baš previše pričali o tome, ali su bili u strahu šta će se dogoditi jer znali su da neće biti dobro... Onda kad je počelo, mi smo naravno stali u obranu našeg grada, ja kao 19-godišnjak. Priključio sam se od 6. mjeseca 1991. u Zbor narodne

garde. Pošto sam bio jedan od najmlađih, priključio sam se kao kurir, dostavljao sam mobilizacijske pozive. To nam je bilo kao neka fora, i to smo nekako gledali kroz igru. Bili smo u maskinoj uniformi, što nije baš tada mogao svatko nositi. No, kada se zakuhalo, onda smo vidjeli da to nije baš zaftkancija i da se tu stvarno gube životi. Tu kreće taj moj vojni put...

Kako su obitelj i bližnji reagirali na tvoju odluku da pristupiš vojsci?

Moj otac je radio u Teritorijalnoj obrani u Petrinji. Nije ni znao da ja doma imam uniformu, a kasnije i oružje. On je uvijek rekao: „Nemojte raditi gluposti, ne znate s kim imate posla.“ Čak i prvi susjedi, kad smo neformalno razgovarali, koji su bili Srbi, govorili su: „I ja da ga vidim, ja bih ga zadavio svojim rukama!“ Znači, tako su govorili za mene. „Ali nije on taj tip. On ipak svira, bavi se glazbom“...Kad je počeo prvi napad, moj otac je tad mene u stvari prvi put vidio... U stvari, još i prije prvog napada me vidio u uniformi, ali nije znao da imam oružje, da sam zadužio već malog, slovenskog MGV-a sa prigušivačem. I on je...(razmišlja kako opisati roditeljsku reakciju)... Normalno da nisu bili sretni. U današnje vrijeme, kako bih se ja osjećao da moj sin obuče uniformu i ima pušku i ide se boriti protiv neke vojske, koja je već ustrojena nekih 50-a godina tad bila?! Otac je uvijek je govorio: „Pusti to... Ne moraš ti.“ Zapravo, govorio je kao i svaki roditelj, što bi drugo rekao?...Imam jedan tadašnji dokument. Tadašnja Vojska Republike Srpske Krajine kasnije je ispitivala jednog mog sugrađanina o meni. Tamo kažu da sam bio dosta tvrdoglav u svojim odlukama. To je u stvari bila istina...(smijeh)... Ja sam u to krenuo dosta svojevoljno, ne obazirući se puno na to što su drugi govorili: „Opasno je.“ Pa opasno je, ali ako se svi ponesemo na taj način da razmišljamo da je opasno, pa da ne idemo u rat, tko će onda ostati braniti te naše pragove?

Ajde, ukratko, opiši kronološki svoj ratni put. Znači, vrijeme i postrojbe kojima si pripadao...

Evo, ukratko, znači, Zbor narodne garde Petrinja. Tu sam bio uključen od samog početka, od uličnih borbi u gradu do pada grada. Nakon toga smo pridruženi...(pokušava točno odgovoriti)... Pod Zborom narodne garde nas pet je bilo pridruženo izviđačima. Bili smo pod Božom Budimirom. On je tada bio zapovjednik obrane na Banovini ili tako nešto, ne znam, sad ne mogu se sjetiti točno.¹ Ali, uglavnom, tu smo završili. Odradili smo neka neka izviđanja, čak i manje akcije na Banovini. Nakon toga odlazimo u Bojnu Frankopan, u

¹ Božo Budimir prvi je zapovjednika 2. A BRIGADE ZNG RH, a od 20. rujna 1991. preuzima zapovjedništvo Operativne zone za Sisak i Banovinu

Kumrovec. Tu prolazimo što prolazimo. Znači, postajemo prvi hrvatski komandosi.² Nakon raspada Bojne Frankopan odlazimo u Specijalnu policiju. Tu se redaju akcije: „Medački džep“, „Bljesak“, „Oluja“. Možda sam koju i izostavio. Djelovao sam u prvom vodu Specijalne jedinice policije Sisak „Osa“, koji je bio izvidničko-diverzantski vod. Taj vod je u principu uvijek probijao. Ja mogu slobodno reći, bili smo najbolji odabrani, u tom prvom vodu. Nakon toga završava rat, a ja 1997. prelazim raditi u Policijsku upravu kao djelatnik za protueksplozijsku zaštitu...

E, o tome ćemo poslije. Znači, završili smo s tvojom ratnom kronologijom. Što si ti uopće osjećao tijekom prvih ratnih iskustva i opasnosti na bojišnici? Vjerojatno si nekakav strah osjećao?

Naravno da smo osjećali strah, samo se lud čovjek ne boji. Nas su najviše u Petrinji uplašili tenkovi, zato što dotad nismo nikad imali nekakav izravni kontakt s tenkovima. To je 50 tona željeza koje trese cijeli grad, a u Petrinju je ušlo stotinu i nešto tenkova na samom početku. Kad su ušli prvi put u grad, tenkovi su razrušili grad, čak i nekakve objekte koji su bili povijesno čuvani, koji su imali oznake da su dio zaštićene kulturne baštine... Tada smo imali, mogu tako reći, to prvo, improvizirano ratno iskustvo. Ja nisam bio u Jugoslavenskoj narodnoj armiji, hvala Bogu. Znači, ja nisam imao vojnog, kamoli ratnog iskustva, ali... Imali smo tu nekakvu domišljatost što oni vjerovatno nisu imali. Mi smo ipak imali 19 godina, a oni su bili većinom, osim te mlade vojske, to su bili stariji ljudi koji su imali 40, 45, pa na više godina, koji su čak malo možda više razmišljali svojom glavom i osjetili tu opasnost. Mi smo zapravo i imali puno sreće što smo ulijetali u nekakve stvari gdje nismo previše razmišljali, nego nam je bio bitan cilj... Ne znam, imali smo u dva navrata ulaz, doduše na par sekundi, ali smo im ipak ušli u vojarnu „Šamarica“. Štoviše, znali smo tu vojarnu svojevrijedno čak i napasti, Recimo, to smo napravili kada su meni ubili psa uz kojeg sam bio strahovito vezan. Mi smo napali vojarnu sa bočne strane i čak mislim da su imali dosta gubitaka, prilikom tog napada...Znači, mi smo više to doživljavali emotivno, zato što nam oni ubijaju i ruše grad. Uvijek smo se vraćali na te masakre civila koje su radili u okolini Petrinje, gdje su oni došli i masakrirali Hrvate na strahovito surov način. Ubijali su ljude koji su samo druge nacionalnosti ili se možda ne slažu s njihovom politikom, a nisu to činili u nekakvoj samoobrani ili tako nešto slično. To je bio stvarno najveći razlog zašto smo mi krenuli u obranu i postali takvi kakvi jesmo.

² Nakon Bojne Zrinski, u srpnju je ustrojena Bojna Frankopan kao specijalna postrojba Glavnog stožera HV-a.

Znači, to je bila borba za vlastiti dom?

Prvo je bila borba za vlastiti dom, da bi se to kasnije proširilo na borbu za cijelu Hrvatsku. Jer, džabe nam je obraniti Petrinju ako će drugi gradovi ili mjesta oko Petrinje biti pod opsadom. Znači, nikad nećemo mirno živjeti ako će nas oni stalno tući minobacačima, artiljerijom i proganjati. Mi smo to shvatili...Interesantno je bilo kada je trebalo ići na neko drugo ratno područje, a hrpa starijih ljudi su rekli: „Ne ja sam iz Petrinje, ja ću ostati braniti Petrinju.“ Oni to nisu razumijeli jer su to više emotivno shvaćali. Ja sam se isto htio vratiti kući, mi četiri godine nismo bili u Petrinji. Na kraju smo se ipak vratili, ali tako da bih ja od Petrinje bio i nekoliko stotina kilometara udaljen u tim ratnim godinama. Znači, na svim mjestima smo branili tu našu Petrinju.

Jesi li ti tijekom rata bio ranjen?

Da, pa to su nekakve ogrebotine što imam, sitna ranjavanja. Recimo, u „Oluji“ sam dobio sam neki geler u nogu koji sam sam izvadio, da bi se kasnije, kad sam išao nešto slikati kod liječnika, našao geler kod kuka koji je nekih pola centimetra do centimetar veličine. No to nije nigdje evidentirano nego samo na toj rendgenskoj slici...(šali se)... Imao sam jedan pad na Velebitu. To je bilo izviđanje prije „Medačkog džepa“, kada su nas iz Divosela tukli sa teškim mitraljezima. Slučajno sam se poskliznuo, pa sam pao na kamenje sa visine nekih 6 metara, i tu imam povredu u kralježnici. No nisam imao nešto ozbiljnije, kao što su drugi prošli, to ne mogu reći... Imao sam dosta sreće u ratnim gužvama, u kakvima sam bio, tako da je sve dobro prošlo...(smije se)...

Kako si se suočavao sa pogibijama i stradavanjima suboraca? Jesu li te stvari utjecale na tvoj pristup ratovanju i obnašanju vojnih dužnosti?

Pa u principu ni jedan gubitak nije lako podnijeti. Ali svi mi, zapravo većina koji smo prošli obuku u Frankopanima, drugačije smo reagirali. Na početku rata imali smo taj nekakav osvetnički duh. Mogu tu poveznicu napraviti po reakcijama iz Petrinje...Kao što sam spomenuo, kad su mi ubili psa mi smo napali vojarnu, to je bio taj osvetnički duh. I onda, kada smo prošli Frankopane, više smo to gledali na profesionalniji način. Znači, gledali smo na način da ako nama oni ubiju jednog, a mi pak ubijemo njihovih 100, opet nećemo tog jednog našeg vratiti. Tako da kasnije nisam imao više taj osvetnički duh, nego smo uvijek gledali, ja sam uvijek gledao da to bude profesionalno odrađeno i da nečije stradanje ne utječe na zadatak koji nam je zadat.

Jesi li ti doživio kakvu tešku traumu u ratu? Ili traume?

Pa cijeli rat je u stvari trauma...(odgovara nakon kratkog razmišljanja)... Mi smo imali taj dio koji smo odrađivali, taj dio akcija, ali smo to uvijek, bar sam ja to kompenzirao sa nečim smiješnim. Mi smo uvijek imali nekakav izlazni kanal da bi to potisnuli. U tim postrojbama gdje sam ja bio, to su bile dvije specijalne postrojbe, naravno da se tu puca. I da to nije nekakav paintball, ni nikakva zafkancija... Ali, ne mogu sad spomenuti nijednu traumu da je se sjećam baš pretjerano. Evo, sad čitam monografiju Bojne „Frankopan“ i vidim da se hrpe stvari ne sjećam...(smijeh)... Recimo, to što su moji suborci izjavili za akciju kada smo se vraćali dva puta po ranjenog Davora Glasnovića, ja se toga uopće ne sjećam. Ali sjećam se nekakvih drugih stvari kad smo, ne znam, pekli janjce ili kad smo jahali na konjima ili na magarcima. Sjećam se više takvih nekih smiješnih situacija. Uspio sam u svojoj glavi napraviti nekakvu separaciju lošeg i dobrog. A to loše, kao da sam izbacio u nekakav potisnuti hard disk. Nadam se da se to neće probuditi do kraja mog života...(smijeh)...

Hajde, kad smo već kod tih pozitivnih stvari. Koje ti je iskustvo ili događaj donio posebnu sreću ili zadovoljstvo tijekom rata?

Pa ne znam šta bih tu izdvojio, u stvari. Ne znam šta bih tu izdvojio...(pokušava se prisjetiti)... Sad si me malo uhvatio s tim. Mislim mi smo stvarno stalno imali nekakve smiješne situacije u trenucima odmora. Ali nekakav događaj koji bi baš izdvojio?...(prisjeća se)... Mogao bih se sjetiti više događaja. Recimo, kad smo bili u Kumrovcu u bazi, znači Bojna Frankopan, pa kad smo bježali u grad. Nismo smjeli bježati u grad, ali stalno smo bježali. Naši zapovjednici Zulu i Tot, svi su to znali, ali što će s nama? Mislim, pa mi smo klinici bili. Znali smo gurati auto od baze pa skroz do benzinske crpke da oni ne bi skužili, iako su nas gledali kroz prozor kako mi bježimo. Mislili su: „Pa neka treniraju, neka guraju auto do benzinske, dolje, ima 2 kilometra“. Odlazili smo tu u Zagreb, čak i na neke koncerte... Ali ne mogu ništa izdvojiti što bi mi bilo baš ono, posebno, nešto u vrhu da mi je ostalo urezano u sjećanju...

Znači bilo je više toga?

Više toga je bilo. Mislim. nisam ja rat doživljavao kroz negativizam, stradavanje, nego... (traži pravo objašnjenje)...Ne, ne, ne, nisam ja rat ni htio doživjeti kroz nekako crnilo i da je to sad nekakva crna krpa na glavi, pa da smo mi nekakvi paćenici, napaćeni, ovakvi, onakvi. Rat je bio, ono, zadesio nas je. Rat je bio tu, ali mi smo se uvijek znali vraćati u nekakve normalne vode...Čak, u ratu smo znali opuštat se. Seki je našao neku gitaru, pa smo eto, uhvatili

vremena pa smo i svirali i onda bi se vraćali raditi zadaće...Razdoblje u Specijalnoj policiji, to je bilo tri i pol godine Velebita, i tu smo uvijek našli, ja kažem, prostora za igru. Recimo, našli smo gore, na Svetom brdu, jednu pećinu gdje smo u kolovozu mjesecu vidjeli snijeg. Pa smo se išli spuštati unutra da vidimo da li je to stvarno snijeg ili je to neki bijeli kamen ili... Uvijek je bio taj neki djetinjasti, djetinjasti štih. Opet ja sad ponavljam, mi smo u ratu morali odrasti za jedan dan. Što danas rade mladi tih godina? Recimo, prije par godina su mladići i djevojke stari 19 godina lovili Pokemone po nasipima. Mi smo u toj dobi lovili četnike po šumi, tako bih rekao. Što je neusporedivo. Oni love Pokemone s mobitelom, a mi smo ove ganjali puškama. Tako da to nije baš isti level potrage...(smijemo se)...

To si mi bio pričao, o tvojoj nagloj promjeni...

Da, da. To nije bilo da sam se tada ja uozbiljio, nego smo samo svijet počeli doživljavati drugačije...Ne znam. Uvijek se vratim na Petrinju. Proveli smo djetinjstvo na Kupi, na kupalištu, gitara. Sa curama smo, zafrkavamo se, roštiljamo, pečemo kukuruz, lovimo ribe...Znači, nije isto kao i u ratu. Ali u ratu smo uvijek gledali ubaciti taj dio nekakvog normalnog života. Trudili smo se ponašati kao da mi nismo, ne znam, neki drugi ljudi. Nego smo pokušavali živjeti da se jednom vratimo u taj dio gdje smo stali sa životom...

Jel' se sjećaš možda kakav je bio status branitelja tada u društvu, ono, na samoj ulici? I kako su se ljudi odnosili prema vama, odnosno, da li je možda i bilo kakvih razlika u tom odnošenju tijekom 91.' i 95.' godine?

Pa evo, ja mogu navesti jedan događaj, kako bi to usporedili. Moja supruga, tada je bila moja djevojka, tek smo se upoznali. Ona je isto Petrinjka, ali smo se upoznali u Zagrebu. Ona je studirala na Ekonomskom fakultetu. I upoznali smo se na Savi, u caffè baru „Smash“, gdje je današnji „Roko“. I mi, kako smo ekipa, znali smo nas četiri, pet doći u Zagreb. Došli smo kod nje, kaže ona: „Evo, ja sam skupila sad hrpu bonova, pa idemo jest u kantu, u menzu na Savi.“ I mi dolazimo u uniformama i tadašnje kuharice, znači, ispred nas iznose sve što su imale. Znači, ona nije ni trebala te bonove jer su svi cijenili branitelje u to vrijeme. Tada, 1991. je bio ponos nositi uniformu. Pogotovo šarenu uniformu Zbora narodne garde. Nije nas 91.' bilo puno. Nije nas bilo puno i ljudi su nas drugačije doživljavali. Pogotovo ljudi koji su bili prognanici, a u Zagrebu ih je bilo iz svih dijelova Hrvatske. Doživljavali su nas kao nekakve spasitelje. A nama je bila čast nositi tu uniformu. Taj žar, mislim da se osjetio do 1995., cijelo vrijeme. Nema veze što su neki ljudi bili mobilizirani, neki su došli dobrovoljno, stvarno mislim da to čak i nema veze. Ali hrvatska uniforma je uvijek bila, svima je bila čast

i ponos...Nekima je možda to bilo opterećenje, nekome tko je imao dobar posao, radio u finom zagrijanom ili klimatiziranom uredu i sad su mu dali pušku i strpali ga u nekakav rov na Banovini, pun blata, gdje se smrzava, gdje mu kiša pada za vrat...

Taj odnos društva, da li se on promijenio od 1991. do 1995.?

Ja mislim da nije, da nije. To je bila euforija, mogu slobodno reći koja je trajala od 1991. godine. Ta 1991. je bio vrhunac pa da se možda do 1995. spustila na 95%, znači ne baš pretjerano. Bar ja tako gledam, sa svoje strane, mislim da je to bilo nekako tako. Iako od 1995. pa nadalje...

Doći ćemo do toga. Što su za tebe značile oslobodilačke operacije hrvatskih snaga?

Pa to je vrh svega! „Oluja“ je, „Oluja“ je najbolja akcija, mogu slobodno tako reći. To je najbolja, najveća akcija Hrvatske vojske u kojoj smo vratili sve ono što smo izgubili. Zapravo, to nam je bilo oteto, nismo mi to izgubili, nego nam je oteto od strane srbočetnika i Jugoslavenske narodne armije, koja je kasnije postala isto što i oni. Tako da je to bio vrh. Ne bi se po nekim vojnim učilištima širom svijeta „Oluja“ danas analizirala kao jedna od najuspješnijih vojnih akcija.

Danas nakon 30 godina, što je po tebi najviše pridonjelo hrvatskoj pobjedi u Domovinskom ratu?

Mi smo bili svjesni da međunarodna zajednica upravlja sa svim time...(odgovara nakon dužeg razmišljanja)... Mi da nismo dobili blagoslov izvana, mi ne bi smjeli ni krenuti u oslobodilačku akciju „Oluja“. Znači, međunarodna zajednica oni su jedan od važnih parametara, oni su rekli: „Evo, sad može.“ Druga stvar, činjenica je da mi nismo imali previše vremena za obuku. Ali uz sve to ipak su se ljudi usavršavali, obučavali, ustrojili su se kampovi, ustrojili su se obučni centri. Postajali smo sve opremljeniji, dio opreme smo izvana dobivali, dio opreme smo zarobili. Stjecali smo i iskustva. Vještina i iskustva prenosili su nam ljudi koji su već prošli neke oružane sukobe, kao što je, naravno, bio naš zapovjednik Bruno Zorica – Zulu, kao što su to bili ostali legionari ili ljudi iz drugih vojski svijeta, kao Ilija Tot, koji su u tim vojskama prošli obuku, koji su nam prenosili neka svoja iskustva...Naravno, bila je značajna i emotivna strana. Ali, da mi nismo imali podlogu s obukom i opremom, džabe bi nam bila emotivna strana kad ne bi mogli tehnički proći.

A smatraš li da su ta motivacija i domoljublje imali utjecaj na konačnu pobjedu i u kojoj mjeri, jel'?

Naravno da su imali, posebno domoljublje... Mi smo išli sa srcem. Mi smo, u stvari branitelji, oni su napadači. Mi branimo, znači branimo svoje. A oni su napadali, a zapravo su napadali što je bilo svoje i njihovo. Ali oni su to ocijepili već... Veliki značaj imalo je to domoljublje. Recimo, ja sam bio sam na godišnjem odmoru u Specijalnoj policiji i zakasnio sam na okupljanje za „Oluju“. Ceste su bile zakrčene i nas nekoliko, koji smo bili na godišnji odmoru, nismo otišli na Velebit. Nego sam sam ja 16 specijalaca vodio u Petrinju, preko rijeke Kupe. I kad smo ušli, to je neopisivi događaj...(teško nalazi riječi da opiše osjećaje)... To je bio događaj mog života! I to je nešto što je vrlo teško opisati. I drago mi je što sam zakasnio priključiti se postrojbi...(smijeh)...

Možeš li možda iskatnuti neke osobe, svejedno iz vojske ili političkog značaja, koje smatraš najzaslužnijima za uspjehe u Domovinskom ratu?

Pa ja sad sam već neke naveo u prošlom pitanju. To su ljudi koji su imali iskustva. To su ljudi koji su imali iskustva, koji su vodili određene postrojbe, određene grane i rodove Hrvatske vojske...A koga bi od njih istaknuo? Naravno, ja kao Frankopan, pa naravno da ću istaknut Zuluu ili generala Gotovinu i te ljude iz Legije, koji su nam prenijeli iskustva. Po meni bilo je puno zapovjednika, pa i generala koji nisu baš dobro to sve organizirali, primjerice za vrijeme „Oluje“, ali o tome najradije ne bih...

A od političara imaš li nekog koga bi možda mogao izdvojiti? Nekoga tko je bio zaslužan?

Jedino mogu istaknuti pokojnog predsjednika, doktora Franju Tuđmana. Jedino on, ustvari odskače. Jer ovi drugi političari, ne znam koliko su oni zaslužni...Evo moje sjećanje, predsjednik Tuđman prije pokretanja operacije „Bljesak“ bio je negdje vani. I kad se on vratio, „Bljesak“ je počeo. Znači, on je tada dobio od međunarodne zajednice odobrenje da mi možemo krenuti u tu operaciju...(želi istaknuti kako je Tuđman bio dobar političar i diplomat)...

A kako gledaš na ulogu Crkve u Domovinskom ratu i koliko je tebi vjera značila u Domovinskom ratu?

Ja uvijek znam reći da u rovovima nema ateista. Tako da... Vjera je vrlo bitna...Ako u nešto ne vjerujemo, to onda znači da sumnjamo u nešto...(traži riječi da opiše značaj vjere u ratnim okolnostima)... Znači, nijedna vjera ne propagira nešto loše. U mojem slučaju vjera je bila prisutna od samog početka rata kad nam je velečasni u Petrinji dao one plastične svjetleće

krunice, kao da se mi s njima raspoznajemo od ostalih. Na kraju su te krunice toliko svjetlije da smo ih morali sakriti ispod uniforme. Jer su bile fosforne pa su svjetlile u mraku...(smijeh)... Ali vjera je vrlo bitna...Da se vratim se na svoju prvu rečenicu: u rovovima nema ateista. To je kao da samoubojicu koji se hoće ubiti, uhvatite za vrat. On će se braniti. Zašto? Zato što ga na to tjera prirodni instinkt za obranom svog života. Tako je i s vjerom, isto. Ako krećete u nešto, morate u nešto vjerovati. Vjera, ljubav i domovina. Ne ponavlja se to u kontekstu Domovinskog rata i naše sadašnjice bez veze.

Kolika je po tebi bila uloga Katoličke crkve u tih pet ratnih godina?

Pa uloga crkve je bila velika. I dobra!

Znači pozitivna?

Pozitivna. Pozitivna. Naravno je bila pozitivna. Uvijek je Crkva bila uz hrvatske branitelje.

Jesi li ti tijekom rata razmišljao o nastavku vojne karijere ili kad je rat završio o povratku u civilni život kada se rat završi?

Pa ja nikad nisam htio biti vojnik. Moj otac je bio aktivan u Teritorijalnoj obrani, dakle kao neki polu-vojnici. Nije me to baš privlačilo. Imao sam možda nekakvih opcija prije rata, da bi možda bio nešto u vojsci, ovo-ono, ali to me brzo pustilo. Bio sam tada, mogu reći, glazbenik-početnik, i zato me vojska nikada nije baš privlačila, ta vojna stega i to sve. Na kraju sam proveo skoro 10 godina u uniformu...(smijeh)...

Dobro. Kada i zašto si okončao vojnu karijeru? Kako si se osjećao zbog prijevremenog okončanja vojne službe?

Pa, ja sam i razmišljao da kad se rat završi, da se vratim u civilni život. Znači na početak, tamo gdje sam stao. Toj glazbi i svemu ostalom. Na kraju, do 96.' godine sam bio u Specijalnoj policiji i kad je završio rat, tad smo imali još pretrase terena, lovili smo ove pobunjenike po šumi, oni koji se nisu predali nego se povukli u šume. I to je meni bilo koliko-toliko još prilično interesantno i dinamično. I onda sam se malo umorio od toga. Umorio sam se od toga. Mislio sam: „Dosta sam ja propješačio: i Velebita i Bosne i Hercegovine i Primorja i Dalmacije i svega. Vrijeme je bilo da se malo odmorim pa da negdje radim nekakav mirniji posao“. To je bilo stvar, samo umora, recimo. U Specijalnoj policiji nisam volio trčati, to me ubijalo. Plivati sam mogao koliko hoću, ali me je trčanje ubijalo. I onda kad sam prešao raditi u Policijsku upravu raditi, kada vidim ove moje kako trče ujutro, a ja idem na posao, znao sam: to je to...(smijeh)... Nije bilo drugog razloga, osim što sam se možda malo umorio od

svega jer je dinamika zbivanja u Specijalnoj policiji malo pala. Nismo ništa konkretno radili. Zapravo, radili smo, trenirali, čuvali smo „one“, čuvali smo „ove“. Što ja znam, radili smo osiguravanja utakmica, to mi nije baš bilo nešto na što sam navikao kroz prijašnju dinamiku posla.

Dobro, ali ostao si u sustavu, jel'?

Ostao sam u sustavu, da. Prešao sam raditi u Policijsku upravu, u Protueksplozijski pododsjek. Da, to je bio pododsjek odjela policije. A tad, tad kreće još, barem po meni, gori dio posla. To su bili očevidi kod eksplozija. Pritom, većinom se tu radilo o suicidima branitelja. Znači, svi oni dragi ljudi, većina njih s kojima sam bio, s kojima smo se sretali na terenu, dosta ih je napravilo suicid. Sad smo se sreli posljednji put, recimo, na tom očevidu. I to sam radio četiri godine. Bilo je tu i nesretno stradalih, onih ljudi koji su iz sustava vojske i policije prešli u neke privatne firme za razminiranja. I oni su stradali u minskim poljima. Znači, opet kao da me je dočekalo to, da te ljude opet izvlačimo i da, da, ovoga, da smo opet zajedno u neakvim, u neakvim tim poslijeratnim razdobljima...(nerado se prisjeća poslijeratnih stradanja razvojačenih branitelja)...

A kako i kada i zašto si se onda konačno razvojačio, odnosno izašao iz tih vojno-policijskih službi?

E pa onda, to nisam spomenuo, znači, u tih četiri godine u Protueksplozijskom odsjeku, skoro tri godine sam radio u ekipi za ekshumaciju. To je još neki level koji je, koji je iznad, dakle od početka rata cijelog tog vremenskog razdoblja, do kraja Domovinskog rata... (želi reći da je rad na ekshumacijama bila nova stresna razina koju je aktivno proživljavao, iako u poraću)...Znači, u slučaju da bi našli nešto minsko-eksplozivno, ja sam bio tamo. To je zadaća u kojoj vadimo i dostojno sahranjujemo te ljude koji su ubijeni tijekom ratnih godina. I to je sad bio, u stvari, nekakav vrhunac toga svega...(nerado se prisjeća)... Mislim, ja nisam želio ići na te ekshumacije, nego su meni rekli: „Ti si najmlađi, pa odi ti.“ Iako je cijeli Pododsjek bio aktivan, mi smo se raspoređivali, uvijek smo imali nekakve termine tko kad ide, ali morao si biti tamo i raditi i to. Na kraju to opet bude posao. Kao i svaki drugi posao. Znači, čovjek se na sve navikne, pa sam se ja navikao i na to. Nismo gledali to subjektivno, nekako smo gledali objektivno. To nam je isto bio neki dio koji, kažu psiholozi, utiče na samu svijest, na mozak, na cijeli život. I onda, nakon toga, većina mojih kolega odlazi u mirovinu...

Iz Pododsjeka?

Ne. Iz Specijalne policije, kao i moji Frankopani. Ja razmišljam i odlučujem da je možda bolje sad, da je možda vrijeme vratiti se u miran život. Dok je situacija pod kontrolom...Dosta, dosta ljudi iz moje okoline ima PTSP. Ja sam zbog toga razmišljao da je možda bolje vratiti se sad u normalan život dok nije došlo do nekakvog oštećenja možda, nekakvog poremećaja ili tako nešto. Kad sam ja skupio te sve papire za mirovinu i to predao, to je vrlo glatko išlo, zato što je kod mene sve bilo čisto. Malo, ajde, kako su doktori iz komisija znaju uvijek „maltretirati“, ono, pitali su me svakakve stvari, recimo: „Kako se zove doktor koji vas je primio u Gospiću?“ Ja kažem: „Pa nemam pojma!“ To je bilo kad sam pao sa 6 metara. „Pa kako ne znate?“ „Pa ne znam“, rekoh: „Tu u dokumentima piše kak' se zove.“ Ajde, tu su bila malo natezanja oko tih detalja, jer u tim komisijama su svi mislili da neko nešto mulja. Na kraju, ja sam im donio originalnu dokumentaciju...(pokazuje kako je donio dosta liječničke dokumentacije iz rata)... Ja sam imao čistu dokumentaciju, gdje je sve pisalo, pa čak i taj Gospić. I svoj sam ratni put priložio tome svemu. Nitko od tih doktora nije imao nekakvu baš pretjeranu zamjerku na to, kad je vidio da je to sve, u stvari, od 91.' do 95.', zapravo do 96. do kad se to računa, da je to sve bilo vrijeme provedeno u borbenom sektoru...Ja sam si mislio: „Dosta je pucnjave, treba se vraćati pomalo normalnom životu, normalnim stvarima.“ Razmišljao sam da ću, ne znam, možda da ću više tako više pridonijeti društvu na taj način nego da ostanem u sustavu. Mlade snage su došle u te postrojbe i trebalo je dati njima priliku, a od nas starih mogu samo neke stvari naučit. I to je to.

A kako je tegla prilagodba na civilni život, nakon što je vojni bio gotov?

Pa ja sam se s tim baš borio. Meni je trebalo dvije godine da se riješim pištolja, recimo. Stalno kad sam bio u službi i van službe, volio sam oružje, još od prije rata. Otac mi je bio lovac i strahovito sam volio oružje i uvijek sam imao te nekakve egzotične „stvari“, što bi se reklo...(smijeh)... I onda jednom prilikom vidio sam da nema više potrebe za tim. Nema više potrebe nositi pištolj u kalibru 45... Mislim, krećemo se ka normalnom civilnom društvu. Žena i ja idemo na more, a ja nosim „Glocka 45-icu“ i 100 komada metaka na more...(pokazuje da je to bilo besmisleno)... Mi na plaži, žena ima u torbi gdje su nekakve paštete, sendviči i paradajzi, ima „Glocka“ i 100 komada metaka „45-ice“. I onda je rekla: „Pa dobro, dokad ćeš ti to vući? Pa šta će ti to na plaži?“ „E, pa nikad ne znaš.“ Jer ja sam još bio u „modu“ rata. Znači i ta prilagodba iz Specijalne policije u Policijsku upravu nakon rata, tu je isto nekakav „fade in“ – „fade out“ bio. Nije to sam tak' da ti možeš promijeniti navike... Ja sam imao jedan slučaj, to da se danas dogodi, policajac bi dobio otkaz, završio bi na giljotini, vjerojatno. To je bilo kada sam friško prešao iz Specijalne policije, imali smo neku pretragu

kuće i čovjek je pustio psa. Krvoločnog psa je pustio na nas, ja sam izvadio pištolj, ubio psa i okrenuo pištolj prema čovjeku. I rekao sam mu: „Gle, ne možeš to tako!“ Ovaj je umro od straha. To se danas više ne može tako raditi. Znači to su bili nekakve posljedice rata... Nije to bilo samo tako lako promijeniti: „Evo, ja sad više nisam u ratu pa evo, sve ostavljam, sve razdužujem“. Recimo, kad sam otišao iz Specijalne policije u Policijsku upravu, još sam imao na zaduženju nekih 5-6 pušaka. Kako je to isto u sustavu Policijske uprave, ja sam to onak, vremenom razdruživao. Tako da, kažem, prilagodba je bila teška, ali s druge strane, sve zavisi i o tome koja vas okolina okružuje. Ako smo stalno svi zajedno u toj okolini gdje svi nose pištolje, onda je to takvo okruženje, ali kad se aklimatiziramo u neku drugu sredinu, moguće su promjene. Ja sam imao sreću što sam se vratio glazbi. Sad ću malo priskočiti jedno razdoblje, kad sam već otišao u mirovinu. Znači, krenulo je moje druženje sa pokojnim jazz gitaristom Damirom Kukuruzovićem. To je bio sasvim neki drugi svijet. To je svijet jazz, to je svijet glazbe, to je svijet gitare, to je svijet vrhunskih svjetskih glazbenika. U tom svijetu nitko ne nosi pištolj...(smijeh)... I tu je sad kao kad raširite ruke, lijeva i desna, znači, nemaju nikakvih točki koji se dodiruju. E, tako je taj svijet glazbe mene izvukao od tog vojnog svijeta. Danas se samo sjećam nekakvih stvari koje su bile smiješne, interesantne u tom ratu...(želi reći da se ne želi sjećati negativnih zbivanja iz rata)...

A kako je tvoja obitelj prihvatila situaciju da si razvojačio? Zapravo, kako je išla ta nova svakodnevnica? Nešto si već i spominjao u ovom razgovoru...

Pa ja sam uvijek radio neke opasne poslove. Nakon rata radio sam u tom Protueksplozijskom pododsjeku. To je bio rad u minskim poljima. Znači, mi smo čistili minsko polje da bi došli do u nesrećenog. Očevidi kod eksplozija...(traži riječi da opiše stresnu profesionalnu obavezu)... Ti očevidi bili su ne baš ugodni, što bi se reklo. Ja sam skinuo jednu eksplozivnu napravu u Sisku koja je postavljena na satni mehanizam gdje je bilo pet kila eksplozija. Znači, ja sam radio opasan posao! Stvarno opasan posao. Tu sam trebao čak dobiti nagradu MUP-a, ali zbog nečega je to zakazalo. Ali nebitno....Tako da, zbog tih opasnih poslova, mislim da je obitelj rekla, pa dobro: „Ajde, hvala Bogu, sad je dobro.“ Naravno, oni su brinuli. Uvijek ljudi strepe kad si u ratu. Obitelj najviše pati zbog toga. Taj posao koji sam radio; ja odem na očevid, a obitelj nikad ne zna što će biti. Hoćeš li se vratiti? Nećeš se vratiti? Hoćeš li stati na minu? Hoće li netko drugi stati na minu pa ću ja pobrati gelere ili ću ja stati na minu pa tako ubiti pet-šest ljudi oko sebe?... Znači, ja sam uvijek radio opasne poslove. I sad, nakon toga... Pogotovo to bavljenje glazbom, mislim da je zbog toga svima oko mene pao kamen sa srca, što bi se reklo.

A kako su iskustva iz vojne službe utjecala na tvoje navike u civilnom životu? Mislim, jesi ih zadržao? Jesi li do danas možda zadržao neku od tih navika?

Pa jasno, jesam. Imam tu neku disciplinu iz vojske. Iz vojske i iz Specijalne policije ostala je ta disciplina. I to je vrlo dobro. I to je baš ono što bi, u stvari, trebalo mladom čovjeku. Prije su govorili da je vojni rok znao formirati mladića...Kad smo išli na obljetnicu Legije, Dan Camerone u Francusku, ima jedna interesantna fotografija. Ona pokazuje mladića od 19-20 godina koji je tek došao u Legiju. I zadnja fotografija u nizu pokazuje kako on izgleda kad je završio kompletnu obuku i postao legionar. Znači, vidi se kroz te fotografije da je on u godinu dana odrastao, a došao je kao nekakav balavac. I cijelo to vrijeme vidi se na fotografijama nekakva iscrpljenost. I nakon te iscrpljenosti, kasnije vidimo kako je on odrastao u zrelog muškarca. U godinu dana, a ne u pet godina. Kažem, vojska nekoga ispere, nekoga ne ispere. Psihički i fizički.

E sad, trebalo bi nekako kronološki opisati što si radio. Čime si se bavio nakon razvojačenja, odnosno koje su tvoje radne aktivnosti od razvojačenja do danas?

Što sam radio kad sam otišao u mirovinu?... (prisjeća se)...Uvijek stavljam špicu na glazbu. Glazba mi je bila prva. Uz tu glazbu, kako sam se prije rata bavio nekakvom akustikom i tak', malo sam se vratio u taj svijet akustike. Pohađao sam čak i neke seminare. Pa sam radio zvučne kutije. Znači, od HI-FI-a pa do... Baš sam ih proizvodio. Ne proizvodio za neku prodaju ili nešto, nego sam baš radio zvučne kutije. Proračunavao sam i skretnice i zvučne kutije. To je sve u tom okviru glazbe...Da sad spomenem i te nekakve kućanske poslove. Naučio sam se svašta raditi što prije nisam znao. To te život malo gurne, pa se naučiš. Recimo, kad smo obnavljali kuću, počeo sam zidati, počeo sam raditi Knauf, počeo sam gletati zidove, počeo sam krečiti. Svi moji preci su bili stolari. Tak' da mi je ta nekakva linija preciznosti vjerojatno usađena u gene. Ali, kažem, kroz sve te neke popratne poslove, glazba mi je ta aktivnost, osovina oko koje se sve vrti... Recimo, poslije rata sam počeo pisati pjesme. Pjesme koje su vezane za domoljubnu tematiku, većinom. I napravio sam bend sa mladim ljudima. Danas je teško mlade ljude okupiti, pogotovo za tu tematiku... Svi misle da se u glazbi vrti hrpa novaca. Ovdje nema ništa novaca! Znači, mi sviramo za džabe. Ali na mojim koncertima domoljubne glazbe svi plaću, što je interesantno. Zato što su pjesme iskrene. Zato što su pjesme povezane sa mojim životom. I tu je bio nekakav ispušni kanal možda gdje bi ja to prožimao. Kroz te svoje pjesme nekako sam gurao i svoje zadovoljstvo i nezadovoljstvo.... I onda, opet se vraćam na suradnju i druženje s pokojnim Damirom Kukuruzovićem. Mi i danas sviramo u Damirovom „Django bendu“. Sviramo velike stvari, sviramo sa velikim

glazbenicima. Ne znam... Da spomenem dvoranu „Lisinski“, „Cankarjev dom“, i tako dalje, znači, velike dvorane. Sviramo jazz, gipsy swing... Imam studio. Snimio sam Damiru Kukuruzoviću skoro zadnja dva cijel albuma. I to sve na prijateljskoj bazi. Znači, ne vidim u tome nekakvu materijalnu korist, jer ja sam zadovoljan svojom mirovinom. No imam, to je nekakav mir što ga nalazim u studiju, radim video i audio produkciju...I još je nešto interesantno što sad radim u zadnje vrijeme. Snimam stare Petrinjce, ljude starije od 80 godina. To je vrlo interesantno, taj njihov život... Snimam njihova sjećanja na vrijeme dok su još pisali na drvenim pločicama kredom, dok još nije bilo bilježnica, dok nije bilo informatike, kompjutera, i ne znam šta. I te njihove priče, protežu se kroz njihove suze. I tu saznam čak dosta stvari koje su povezane i uz moju bivšu službu. Recimo, kroz priču najstarijeg člana Gradske limene glazbe došli smo do teme i podataka o jednoj masovnoj grobnici civila u Petrinji iz 2. svjetskog rata. I onda se opet vraćamo na moju bivšu službu jer tu informaciju proslijeđujemo službi i oni odrađuju daljnje postupanje i poslove.

Jesi li nastavio održavati prisnost i kontakte sa suborcima nakon završetka službe? Kako, u kojoj mjeri, na koji način?

Naravno, svi se družimo. Mi smo u ratu postali braća. Ne, ne možemo to izbjeći... Jednom prilikom, kad imali smo izviđanja prije „Oluje“ na području Banovine, jedan zapovjednik mi je rekao da sam predobar sa svojim ljudima u Specijalnoj policiji. Ja sam mu rekao: „Pa mi nismo tokarska radiona. Mi smo ekipa koja čuva leđa jednom drugome.“ I faktički tu postajemo braća. I poslje rata mi se svi zajedno družimo. Evo, naša Udruga Bojne Frankopan, pa Udruga Specijalne jedinice policije OSA. Družimo se, ne samo kroz udrugu, nego i privatno. Mi se stalno družimo i pomožemo jednim drugima, što je jako dobro. Tako da... Imam kontakte sa svima skoro.

Evo, sad dolazimo do tog dijela o udrugama. Jesi li bio aktivan u kakvoj braniteljskoj udruzi i ako da, u kojoj mjeri i što su obuhvaćale tvoje aktivnosti?

Pa, s obzirom na svoju zauzetost, u stvari zbog glazbe, dajem sve drugo slobodno vrijeme Udruzi Specijalne jedinice policije OSA. i Udruzi Bojne Frankopan. Znači, u obje udruge sam negdje u predsjedništvu uključen, ali je to manje bitno. Bitno je istaknuti da zato udruge i služe, da pomažemo jednim drugima u rješavanju nekakvih problema. Aktivan sam u tim udrugama jer s tim ljudima sam u ratu prošao sve i svašta.

Evo, to je naredno pitanje. Da li je udruga koja pripadaš pomogla u rješavanju nekih tvojih ili problema tvojih subaraca? Ako je, opiši na koji način, kako?

Pa naravno da je. Evo, sad nedavno u Petrinji nas je zadesio težak potres. Znači, ne samo da su pomogli, nego ljudi su i materijalno i fizički učestvovali u nekim stvarima. Od Udruga Bojna Frankopan, pa do Udruga Specijalne policije. Sad, kako tko je mogao, u kolikim mogućnostima je mogao. Svi su nam došli pomoći i dovozili su nekakav materijal i ovo i ono. Znači, udruga zato i postoji, da bi pomagali jednim drugima.

Dijelom si sad već i odgovorio na pitanje koje postavljam. Bavi li se tvoja udruga kakvim drugim oblicima pomoći, recimo, humanitarne pomoći, osim pomoći članovima i pripadnicima postrojbe?

Pa, ne znam baš. Pa, u stvari je!...(prisjetio se)...Kad je bila poplava u Gunji, svi smo skupljali nešto što je trebalo. Dobili smo spisak što treba, a što ne treba da ne skupljamo, neke stvari koje nisu potrebne. Pomažemo i civilnom društvu kroz udrugu, kome god je potrebno, i ako smo u mogućnosti.

Obilježava li udruga kojoj pripadaš spomen na poginule suborce? Kako, na koji način?

Pa, naravno, svaka udruga obilježava spomen na datume pogibija pripadnika postrojbe i na dan Svih svetih, čak i gleda kako pomoći obiteljima poginulih. Mi smo svi u vezi. Znači, kad obitelj poginulog treba nešto što mi možemo možda pomoći riješiti, to rješavamo.

Da li je rad udruga kojima pripadaš ispunio tvoja očekivanja?

Pa, ispunio je u svojim mogućnostima. Mi bi htjeli možda raditi puno više, ali ovisimo od ovih na vrhu države, koji nam daju financije, da bi mi to mogli ispuniti. Ali, to što dobijemo, to iskoristimo 100 posto, koliko god možemo.

Koji je tvoj stav prema činjenici da u Hrvatskoj djeluje više od tisuću braniteljskih udruga.

Pa, mislim da to nije dobro. Probat ću to nekako slikovito opisati. Da li je jače ako ću ja udariti šakom ili sa pet prstiju? Tako da mislim da bi mi svi trebali biti pod nekom zajedničkom kapom, a da pritom, normalno, da imamo svoje, kao, nekakve podsekcije. Mislim da bi to bilo bolje nego ovako kada kao da svaki vuče na svoju stranu...Nažalost, postoje, postoje udruge kojima je u cilju samo paljenje svijeća i polaganje vijenaca. Mislim da su te udruge, od 2. svjetskog rata preko Vijetnama do danas više zapalili svijeća i vijenaca nego što su s tim novcima mogli pomoći nekakve braniteljske obitelji koje su slabije financijskog statusa. Ne kažem da ne treba obilježavati neke stvari, poput obljetnica osnivanja postrojbi ili pogibija i to, to sve stoji, ali... Previše je to, previše.

Znači, ti smatraš da se možda to moglo pravno bolje regulirati i da određene udruge ne ispunjavaju neki svoj smisao postojanja?

Pa vjerojatno da, da, da...(razmišlja)...Da, tu sam 100 posto siguran. Jer skupilo se njih pet, ili koliko treba ljudi za osnovati udruhu, i napravili su udruhu i sad svi razlače ta neka financijska sredstva da bi ono, eto, malo...(traži riječi da opiše beskorisne aktivnosti nekih udruga)... Ne znam, osnivaju udruhu kako bi nekud otputovali. Pokazatelj toga je komemoracija Vukovaru. Znači, došli smo taj dan u Vukovar, pokloniti se žrtvama Vukovara. Sjednemo u kombi ili autobus i nakon što smo bili na komemoraciji odlazimo, znači vraćamo se nazad u bazu u Zagreb. Tu neki uđu ili u autobusu imaju tamburaša. Mislim, tko poslije komemoracije pjeva? Znači to je pokazatelj zašto...

Što misliš o postojanju i djelovanju Generalskog zbora i da li je on po tebi ispunio svoju svrhu osnivanja?

Ja o Generalskom zboru ne znam ništa, bit ću iskren. Neki su za Generalski zbor, neki su protiv Generalskog zbora. Sad, da li oni iz tog zbora utječu na nešto ili ne, to ne znam. Stvarno ne znam ništa o Generalskom zboru.

OK, idemo malo na institucije. Što je za tebe značilo osnivanje Ministarstva branitelja i znaš li li opće kad je on osnovano?

Ne znam kad je osnovano, ali Ministarstvo bi trebalo biti kao naša nekakva krovna organizacija svih braniteljskih udruga i svih branitelja koji jesu i nisu udrugama. Ono bi moralo brinuti o braniteljima i nekako ispunjavati sva pitanja i probleme branitelja.

Znači, za tebe to Ministarstvo predstavlja instituciju koja bi trebala institucija od najveće važnosti?

Imamo druge institucije, ali pitanje je šta mi branitelji od tog imamo? Imamo, recimo, Ministarstva ovog i onog, a velika je populacija branitelja i sad da mi nemamo svoje Ministarstvo, to bi bilo bez veze.

Kad smo kod toga, znaš li što o preustrojima unutar Ministarstva branitelja, odnosno osmogodišnjeg uklapanja te institucije u jedno srodno Ministarstvo?

Ne.

Ne sjećaš se možda da je to od 2003. do 2011. bilo uklopljeno u Ministarstvo koje se zvalo Ministarstvo branitelja i međugeneracijske solidarnosti?

Ne sjećam se. To je zato što ne gledam televizor, ne slušam vijesti, tako da ja uopće nisam upućen u to. Što dalje vrijeme odmiče, sve se više vraćam glazbi i odmičem se od politike...(smijeh)...

Što misliš o djelovanju Ministarstva hrvatskih branitelja unazad 27 godina od osnivanja i smatraš li da je ono ispunilo svrhu i namjenu svojeg postojanja?

Pa to ne znam, kronologiju. Ne znam što su ispunili, a što nisu. To ne znam kak' bi odgovorio, kad ne pratim to.

U kojoj mjeri si zadovoljan ili nezadovoljan sa postojanjem Ministarstva branitelja?

Pa to je isto. To je isti odgovor kao i na prošlo pitanje. Ne znam, ne znam ništa o tome...(smijeh)...

Pa dobro, da te prekinem. Ti si član udruge, sam si kazao da si u predsjedništvima udruga, a te udruge ovise o financijama iz Ministarstva branitelja.

Pa da, mi projekte neke koje pišemo realiziramo preko njih...

Jeste li time zadovoljni, dijelom zadovoljni?

A djelom smo zadovoljni, no moglo bi toga biti više. To što dobijemo, hvala im na svemu, kažem. Ali opet, imaju neki projekti koji ne prođu, a po meni bi trebali proći. A sad, neki prođu koji su tako, ne baš vrhunski osmišljeni. Znači, mogu reći da smo djelomično zadovoljni.

Smatraš li da je Ministarstvo u nekim stvarima možda moglo bolje pomoći braniteljima u ostvarenju njihovih prava?

E sad, tu se treba vratiti na početak, na pitanje da li ima 500.000 branitelja ili nema 500.000 branitelja. Znači, oni koje su digli za „Ouju“, koji su bili 3-4 dana u ratu, oni imaju isti status kao i mi koji smo bili u ratu 5-6 godina. Tu je trebalo napraviti nekakvu klasifikaciju, da ne mogu biti svi u tome isti...Znači, imamo svi ista prava. Oni koji su došli 1992. ili 1993. ti su već vagali da vide koja će strana malo prevagnut, da li mi ili oni. Znači, oni su tu negdje. Ali ovi koji nisu nikad dotad bili, znači, oni su došli na 3-4 dana, a mi imamo svi ista prava. Tu je možda po meni nekakav kiks napravljen u tome svemu, jer ovoga...(traži riječi da opiše kako bi Ministarstvo branitelja moglo kvalitetnije djelovati)...

Misliš da je to trebalo bolje riješiti?

To je trebalo bolje nekako riješiti.

Evo, odmah dolazimo i do narednog pitanja. Prema podacima Ministarstva branitelja, status hrvatskog branitelja ima više od 500.000 osoba. Koji je tvoj stav prema tome?

Ja mislim da nema toliko osoba. Ja ću to reći iz svoje perspektive. Gdje god sam ja došao, tu su na bojištu uvijek bili isti ljudi. Znači, svugdje su bili isti ljudi. Ja to mogu potvrditi. Evo, Slavko Franc, pukovnik iz 2. gardijske brigade, upoznali smo se 1991. u Petrinji, da bi po padu Petrinje, kasnije bili zajedno. Bili smo po Banovini gdje smo imali zajednička nekakva izviđanja, iste akcije. Do akcije „Farkašić“, pa dalje. Nakon toga srećemo se u Livnu. Pa smo se sreli u...(prisjeća se gdje je sretao S. Franca)... Ne znam, sreli smo se dolje u Slavoniju. Znači, stalo nas taj put vodi. Da bi neki ljudi sad imali isti status, a koji su bili mobilizirani, bili su četiri dana u „Oluji“, gdje su ispalili pet ili šest metaka u zrak. I sad bi oni trebali imati isti status kao i mi koji smo, četiri, pet godina spavali u blatu? Mislim da to nije okej. Postoji zato radni staž. Ne može čovjek koji ima tri godine radnog staža ili koji ima, ne znam, 40 godina radnog staža, dobiti istu mirovinu. Tako je i ovo.

U Hrvatskom Saboru i u tijelima državne vlasti djelovalo je i djeluje nemali broj branitelja. Smatraš li da su ti ljudi, svedjedno dužnosnici ili političari dovoljno radili za prava branitelji?

Pa ne znam, taj Sabor je od jednog vremena stvarno postao cirkus. I tamo se ništa ne odlučuje i donosi da je baš pretjerano pametno, mogu ti reći. Ne pratim Sabor jer što dalje vrijeme ide, to je sve tamo veća sprdačina. Oni se prepucavaju tamo za dobru plaću i saborsku mirovinu. To meni tako ispada. Možda je to malo neozbiljno s moje strane, ali ne pratim to.

Znači ne možeš dati konkretan odgovor po tom pitanju

Pa ne mogu.

Ipak u tom Saboru ima i branitelja unutra, ima i nekih profesionalnih političara poput Đakića ili Deura i tako dalje. Smatraš li da su oni možda mogli ili trebali više pomoći?

Pa znači ljudi koji se kandidiraju mogu biti u Saboru. U Saboru može biti bilo tko tko se kandidira.

Da, ali oni su tamo godinama? Da li su oni dovoljno napravili, da li je to možda trebalo biti bolje?

Pa mislim ne treba to sad dizati u nebesa. Mislim, hrvatski branitelji su odradili šta su odradili...

Ali ja pričam o političarima. Da li su političari dovoljno odradili?

Ja ne znam. Kažem ti da ne pratim to, ali primijetim da se malo tko zauzima za hrvatske branitelje, izuzev kad su izbori. Znači kad su izbori hrvatski branitelji su glavni nekakav adut gdje se ljude hvata na emociju. Da li su oni odradili nešto što su trebali ili nisu, to sad stvarno ne znam, kad ne pratim.

U redu, idemo sad malo na važne datume i simbole. Od završetka rata, do 2020. zbile su se dvije velike promjene prazničnih dana kojima se obilježavaju važni datumi u stvaranju hrvatske države i Domovinskog rata. Znaš li o kojim je promjenama riječ?

Ne, otkad sam umirovljen, meni su svi dani nedjelja...(smijeh)... Ali stvarno, znači, uopće to ne pratim. Sad na početku pitali smo se koji je danas datum, a ja ne znam ni koji je danas dan...(smijeh)...

Riječ je o promjeni praznika 30. svibnja, pa se to uzelo, pa se vratilo... Da li su po tebi te promjene opravdane?

Pa ne znam, nemam odgovor na to.

Da, Najbolje je tako odgovoriti da ne ne kažeš nešto što nije dobro i što ne misliš.

Pažem ti da ne znam. Meni ti je to tako svejedno. Mi slavimo koji indijanci kauboji, slavimo sve, kužiš, tak' da ono...(zapravo želi reći da u hrvatskoj državi ima previše praznika)...

Što misliš o proglašenju datuma 18. studenog za Dan sjećanja na žrtvu Domovinskog rata i dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje?

Pa to je OK, tu se potpuno slažem s tim. Tu se potpuno slažem jer Vukovara su, kažem, zatvorili u obruč i ovi su se borili do kraja kao lavovi. Da su nas u Petrinji tako zatvorili, isto tako bi i nama bilo. Nego su nam ostavili prolaz preko rijeke Kupe i ono... Uglavnom, ja sam 100% za to.

Znači, za tebe taj datum 18. studenog može simbolizirati dan sjećanja na žrtvu Domovinskog rata?

Može jer su ljudi prošli „holokaust“ i tad i nakon toga. Mislim, tko to ne poštiva, ne znam onda šta treba tražiti u ovoj državi.

Odlaziš li u Vukovar i Škabrnju i koliko često? Odlaziš li organizirano ili samostalno?

Pa većinom odlazim organizirano, sa svojim iz Udruge Bojna Frankopan. Nekad idemo u Vukovar, nekad idemo u Škabrnju. Šta si me još pitao?

Pitao sam kako odlaziš i koliko često?

Pa odlazim organizirano kad je taj dan... Skoro svake godine odlazimo, da. Suosjećamo s tim ljudima, ti ljudi su naša krv.

Koje je tvoje mišljenje o obilježavanju Dana pobjede i Domovinske zahvalnosti na datum 5. kolovoza?

Pa mislim da je to najjači praznik kojeg bi trebali slaviti! Iako, danas ljudi više slave pobjedu hrvatske reprezentacije nego što slave taj dan. Taj dan, to je nama druga Nova godina! Najjači praznik u Hrvatskoj je 5. kolovoz!...(odlučno potvrđuje)...To je najjači datum, iako smo mi, recimo, Petrinju oslobodili 6. kolovoza...

Znači, i za tebe kao Petrinjca koji je dan kasnije oslobađao svoj grad, ti smatraš da je 5. kolovoz najvažniji datum?

Da, da, naravno.

E sad, sigurno si svjestan da je dio braniteljske populacije u zadnje vrijeme nešto nezadovoljan prema organizaciji proslave tog dana u Kninu. Što ti misliš o tome?

Pa mislim da tamo treba slaviti, ako je Knin bio glavni grad tzv. Srpske krajine, a on je pao. Zapravo, nije pao, on je oslobođen. Pa ja ne vidim razloga zašto ne bi tamo slavili. Zašto to ne bi bila ikona; Kninska tvrđava? He, a sad, znam da je bilo je tu puno previranja oko izbora mjesta proslave. To je isto kao da... Mislim, tu je na Kninskoj tvrđavi podignuta hrvatska zastava, tu je po oslobođenju došao prvi hrvatski predsjednik, tu su bili hrvatski generali. To je kao da sad idemo prepravljati pjesmu od, ne znam, od Beatlesa „Yesterday“. Svako bi ju napravio drugačiju. Ali jedna je original. Tak da ovo, svaka čast svima, ali mislim da bi to trebalo tako u Kninu i ostati.

Kad sam pitao za nezadovoljstvo, možda pitanje nije dobro koncipirano jer mislio sam i na ono nezadovoljstvo da se priča da se tamo to sad organizira više za političare nego za narod...

Pa koliko ima mjesta, ima mjesta. Ne možeš ti sad gore staviti 10.000 ljudi kad ih gore toliko ne stane fizički. Gore treba obilježiti, ne znam, protokolarni dio, a dolje ima mjesta za sve. Normalno da bi neke turističke zajednice htjeli da se to dogodi kod njih, u njihovom kraju, to bi im dobro došlo...(smijeh)... Ali ovo za Knin, to je sasvim dobar izbor. To je ikona „Oluje“. Knin je ikona, znači kad je oslobođen Knin, palo je sve. Jer kad je pao Knin, njima je totalno pao moral. Ja kažem, mi na Banovini ne bi ušli na sva okupirana područja tako učinkovito da nije bilo toliko panike kod njih nakon pada Knina. Bog ih ne bi istjerao tamo iz onih čuka, iz onih brda gore!

Da li se ti sjećaš tradicije odavanja počasti poginulim hrvatskim ratnicima na Oltaru domovine na Medvedgradu? I ako da, koje je tvoje mišljenje o tome?

Ne sjećam se toga.

Znaš li možda za neku drugu tradiciju koja je nastala tijekom Domovinskog rata da je ukinuta nakon 2000. godine?

Pa znam da je bilo nekakvih problema oko počasne paljbe na sahranama. Govorilo se da će to ukinuti na sahranama. Zbog toga je moja supruga napisala pjesmu „Kad umreš nisi branitelj“.³ To je bilo u ono doba kad je Stipe Mesić bio predsjednik. Pa mislim da je to sve vraćeno i da je to sad... Mislim da više nema takvih problema, da je to sve sad dobro.

E, sad si spomenuo tu godinu i to vrijeme. Što misliš o političkim promjenama iz 2000. godine kada Mesić i ta ekipa dolazi na vlast? Jesu li te promjene utjecale na braniteljsku populaciju, i na tebe osobno?

Pa na mene osobno nisu, ali javilo se nezadovoljstvo. Zato što... To malo što je dato braniteljima i to malo se krenulo oduzimati. Kao skupa je municija. Kao, skupi su ti manevarski meci da bi se pucalo tri puta po sahranama. Mislim to je bio stvarno cirkus. Ja se sjećam i vremena kad smo pucali pet puta. Zulu je rekao da tri puta pucaju Srbi, da mi nećemo pucati dva puta jer bilo bi malo, pa ćemo pucati pet plotuna. Jedna od prvih naših sahrana suboraca iz Bojne Frankopan, nas 10 kad je opalilo s Falovkama, pola rodbine je od toga popadalo u nesvijest. Znači tad kad je trebalo streljivo, u ratu nije se štedjelo. E, ali se sad treba malo prištedjeti. Mislim to je stvarno cirkus...(ogorčeno se prisjeća. Kratak prekid zbog telefonskog poziva)...

³ Pjesma je dostupna na: <https://www.facebook.com/watch/?v=1028908644696364>

Mislim, pa nije nezadovoljstvo branitelja bilo samo zbog uštede na mecima na pogrebima, jel' tako?

Da, da. Uvijek su išli oskrvnuti taj dio braniteljske populacije, ali grozno je da su i na tako malim stvarima išli povući neke stvari, a kamoli što su radili na velikim...(nerado se prisjeća odnosa državnih vlasti prema braniteljima u razdoblju od 2000. godine)...

Smatraš li da na osnovu toga i sličnih stvari braniteljska populacija ima pravo prosvjedima reagirati na političke odluke državnih vlasti?

Pa ja mislim da prosvjedi u povijesti nisu nikada ništa riješili. Tak da, ja nisam bio na prosvjedima u Savskoj 66.

Doći ćemo do toga...Uglavnom smatraš da prosvjedi nisu rješenje?

Mislim da ne, jer to ništa ne rješava. Ja sebe ne mogu zamisliti kao prosvjednika. Ja nisam taj tip koji maše zastavicama...

Možeš li kronološki nabrojati nekoliko najvećih braniteljskih prosvjeda od 2000-te? Ako ih se sjećaš...

Pa ne sjećam se. Ja se ne sjećam jer ja nisam bio ni na jednom, tak' da ovoga... Kažem, prosvjedi ne rješavaju probleme...

Jesi li sudjelovao u najvećem takvom prosvjedu koji je trajao 555 dana ispred Ministarstva branitelja u Savskoj? Ako jesi, što te je motiviralo, a ako nisi, objasni zašto nisi.

Pa nisam zato što sam smatrao da je to cirkus. Kao prvo, branitelji su izašli u uniformama. Na ulicu su stavljali plinske boce ispred sebe, a svatko tko imalo zna, zna da plinska boca ne može eksplodirati. Plašili su tamo ljude, civile, žene i djecu, sa plinskim bocama. Ta mi je slika ostala...(nezadovoljno se prisjeća)... Da, nisam bio na prosvjedu zato što napravili time krivu sliku o braniteljima. Znači, branitelji nešto traže, nešto što ne mogu dobit. Branitelji su istukli treću vojnu silu Europe, Jugoslavensku narodnu armiju i četnike, a sad po Zagrebu šecu u ulicama da bi dobili...Ne znam, zašto je uopće bio taj prosvjed. Tako da od tog dana civilno društvo i civili gledaju branitelje gdje sjede u šatoru, kako su masni od onih kranjskih kobasica koje jedu, kako se okupljaju sa strane oni klošari, koji su tko zna otkud dovedeni. Ne znam, nije mi to bilo nešto. A s druge strane, iz moje ekipe, nitko iz Specijalne policije, mogu slobodno reći, nitko od fajtera, nije bio tamo. I nitko iz Bojne Frankopane nije bio tamo. Tako

da, ne znam za ove ostale, ali ovi koji znam da su tamo bili, oni su u ratu bili neki vozači i pozadinici.

Kako danas gledaš učinak tog prosvjeda?

Pa rekao sam sad sve s ovim odgovorom. To je za mene bila klošarija živa. Ti prosvjedi ne rješavaju ništa. Mahanje zastavicama, to je kao „Gay parada“ izgledalo. Samo s plinskim bocama.

Sad da te pitam za jednu drugu vrstu prosvjeda. Jesi li sudjelovao prosvjedima organiziranima za zatočene hrvatske časnike u Hagu? I opiši kako, ako jesi.

U stvari, bio sam na jednom, ali to nije bio prosvjed. To je bio...(traži pravi opis organiziranog okupljanja)... Ne znam kako bi se to nazvalo. U stvari, mislim da su, kad su generala Markača uhapsili, onda su sve specijalne policije došle u Zagreb i nije bio prosvjed, nego se samo prošetalo u uniformama. Znači, dostojanstveno smo prošetali i otišli smo nazad. Samo da vide koliko nas ima. Mi nismo bili nikakva prijetnja nekome. Znači, nismo nosili nekakve gluposti sa sobom, nego smo samo prošetali i izrazili nezadovoljstvo. Sad, možda tu sam sebi uskačem u riječ, ali to nije bio prosvjed. Unaprijed je rečeno da će sve biti samo mimohod gradom Zagrebom, ono, u uniformama od Specijalne policije. Zato što su uhvatili našeg prvog zapovjednika, Markača, čovjeka koji nije bio odgovoran za to zašto su ga sudili.

Što je za tebe značilo oslobađanje hrvatskih generala Markača i Gotovine i kako si ti to doživio?

Pa to je bilo super što su oni oslobođeni! Iako, bili smo na jednom ručku gdje je bio gospodin Zvonimir Šeparović, koji je bio cijelo vrijeme sa generalom Gotovinom i s Markačem, a koji je rekao da oni u Hagu nikad neće izreći manje kazne. Što god obrana donese da nisu krivi, ovi iz tužiteljstva donesu tri kutije da su krivi. I onda mi je to čak bilo malo čudno, jer zna se kako to službe rade, zna se da je to nekakva državna trgovina u tome svemu, ali naravno da sam bio sretan. I hvala Bogu da su vani!

Kako si i gdje si pratio završnicu tog suđenja? Jesi li bio kasnije na dočeku oslobođenim generalima ovdje u Zagrebu ili negdje drugdje? I kako si se osjećao tada?

Pa nisam pratio, pošto ne gledam televizor. Rekli su mi, ali nisam bio na dočeku.

Kakav je tvoj stav o kasnijim, odnosno osuđujućim presudama istaknutim zapovjednicima HVO-a, poznatijima kao „Presuda Šestorki“?

Pa isti. Mislim da su to neki montirani procesi. Mislim da je u tome svemu neko morao biti žrtveno janje koga će zaklati, a oni su izabrali, eto, te ljude... Mislim da je to to.

Kako si doživio reakciju Slobodana Praljka na tu presudu i što za tebe kao hrvatskog branitelja znači taj njegov čin u sudnici?

Ne znam. To je vrlo teška odluka njegova, koju je izdržao do kraja i proveo je...(traži riječi da opiše tragediju suicida u sudnici)...Ne znam, viteški čin je to. Neki kažu da je samoubojstvo kukavički čin, ali ovo je bilo nešto sasvim drugo. On je u principu viteški dokazao, ne samo da on nije kriv kao osoba, nego da cjelokupno naša vojska nije kriva za to što im se stavlja na teret.

Smatraš li da se hrvatska država dobro postavila prema radu Haškog suda?

Zavisi kako i u kojem periodu. Imamo i mi Juda koji jedva čekaju da poberu dokumente, papire i odnesu su ih gore u Hag da bi dobili, ne znam, zlatni sat za svoju neku nagradu...Pa ne znam, mislim čak i da nije. Ne znam to objasniti zašto mislim da je tako, ali nisam baš zadovoljan s tim svim što se događalo na sudu. Jer oni izjednačavaju krivnju. Izjednačili su, ne znam, Šljivančanina i recimo Markača, a prvi je ubijao grad Vukovar, a mi smo gradili nešto i branili svoje. Mislim da to je...(nezadovoljno govori o odnosu suda prema optuženim hrvatskim časnicima)... No, to je to.

Koje je tvoj neko konačno mišljenje o radu Haškog suda? Da li može Hrvatska nakon okončanja njegovog rada biti zadovoljna, djelomično zadovoljna ili nezadovoljna presudama u tim procesima? Što smatraš da je bilo negativno, a što pozitivno za Hrvatsku?

To ne znam, ne mogu točno odgovoriti. Mislim da je Haški sud bio neki montirani proces, da se vidi i tako prikaže na tom višem nivou. S druge strane, mogu reći da hrpa počinitelja koji su počinili, neću reći manje zločine jer svako ubojstvo je zločin, ti ljudi nisu osuđeni na nivou Republike Hrvatske. Mogu se vratiti na primjer Petrinje i ljude koji su streljali Petrinjce...

Doći ćemo i do toga. Jesi li zadovoljan ili nezadovoljan radom Haškog suda?

Nezadovoljan sam, ustvari. Male kazne su ovi dobili ovi četnici koji su radili ratne zločine, koji su, u stvari, bili nalogodavci tih zločina... Nije to to. Ali kažem, ja stvarno mislim da je to bio neki montirani proces.

Smatraš li da je hrvatska država učinila i čini dovoljno u kažnjavanju onih pripadnika srpskih snaga, koji su učinili ratne zločine na teritoriji Republike Hrvatske?

Pa naravno da nije! Tu nisu učinili ono što su trebali... Učinili su to u promilima. Upućen sam u te nekakve vode. Znači, policija je odradila sve svoje poslove što je imala. No kad su dokazi koje smo prikupili došli u pravosuđe, kao da se slučaj negdje gurnuo u nekakvu ladicu i zaštopao. S druge strane, mi kao imamo imovinsko-pravne odnose sa Srbijom, a ljudi u Srbiji su nedostupni, ljudi koji su počinili teška kaznena djela, ubojstva, silovanja, itd. Konkretno; ljudi koji su streljali hrvatske branitelje u Petrinji, na Vili Gavrilović nalaze se u Srbiji i nedostupni su hrvatskom pravosuđu. Kako je to moguće!? Sad eto, za Jugoslava Vidića, čovjeka koji je Stjepanu Komesu odsjekao ruku, oni su za njega digli optužnicu sad, nakon 30 godina od počinjenog zločina. Čovjek će valjda umrijeti prirodnom smrću, neće biti osuđen. To nije normalno! Znači, netko to štopa zbog nekakvih interesa. Isto kao što je i svojedobno Artuković bio izručen zbog državnih interesa. Znali su gdje je on, a na kraju su ga dovezli polumrtvog u sudnicu da bi ga sudili, zato što je on ustaša. Pa eto, kao Hrvatska hoće samostalnu državu, a to je zadnja radila NDH. Eto, takvi ovi imaju te nekakve vjerojatno adute koje čuvaju za tko zna šta.

S druge strane, smatraš li da je hrvatska država učinila i čini dovoljno u kažnjavanju onih pripadnika hrvatskih snaga koji su učinili ratne zločine na teritoriju Republike Hrvatske?

Pa mislim da – da. Mi smo uvijek ratovali po Ženevskoj konvenciji. Smatram da svi koji su radili zločine trebaju odgovarati. Pogotovo za zločine nad ranjenima, nad civilnim stanovništvom i tak'. To treba izjednačiti, znači to treba kazniti, tu nema hrvatske i srpske strane, tu su svi isti.

Dobro, sad tematski mali skok, da govorimo o odnosu društva. Jesi li ti zadovoljan relativno zadovoljan ili nezadovoljan načinom kako se u osnovnim i srednjim školama obrađuje razdoblje Domovinskog rata?

Pa mislim da se jako malo, jako malo priča o Domovinskom ratu i tu je stvar aktivnosti profesora. Sve zavisi koliko profesor ili učitelj povijesti o tome priča, e toliko će učenici tog znanja pobrati. Mene zovu za predavanja po osnovnim i srednjim školama, pa čak i na fakultetu u Petrinji, ali ja im ne pričam nekakve statistike. Ja im pričam svoju priču kako sam kao devetnaestogodišnjak otišao u rat. Na kraju me nitko ništa ne pita jer ja sam im sve rekao. Pokazao sam im videosnimke i pokazao sam im fotografije. Oni ostanu bez riječi nakon tog

mog predavanja jer ja im pričam istinitu priču, a tu istinitu priču potkrijepim fotografijama i videosnimkama. Recimo, pokažem im snimke kako ulaze tenkovi u grad, znači originalne snimke, to su i njihove i naše snimke iz tog razdoblja. U čitankama toga jako malo ima. Ima više podataka o ratovanju s Turcima nego o Domovinskom ratu, a učenici bi morali znati kako je nastala Hrvatska. Možda se to namjerno radi...

Isto pitanje; jesi li zadovoljan, relativno zadovoljan ili nezadovoljan odnosnom medija prema braniteljima i problemima braniteljske populacije?

Mediji su široki pojam, pošto su mediji interesna skupina određenih struja. Mislim da ima i braniteljskih emisija i na televiziji i na radiju. Mislim da je to u redu, a onaj tko hoće slušati uvijek si može izabrati.

Pa dobro, ali smatraš li da ima onih medija kojima možda ne možeš zamjeriti samo nezainteresiranost nego koji stvaraju krivu sliku o braniteljima?

Pa za krivu sliku, to bih ja uveo kao djelo u kazneni zakon; stvaranje krive slike o poštenim braniteljima...

Zato ti je i takvo pitanje si zadovoljan ili si relativno zadovoljan tom slikom u medijima...

E sad zavisi koji medij. Znači, ako je „ovaj“, onda nisam. Ako su pak ovi „normalni“ mediji, onda jesam.

Znači, smatraš da postoje i mediji koji prenose krivu sliku o Domovinskom ratu?

Da, postoje. Postoje mediji koji to rade. Recimo, da se dotaknemo nekih, od tih srpskih „Novosti“, koje pljuju po braniteljima, a te novine financira vladajuća stranka. Mislim, kak' je to moguće – ja ne znam. To nije u redu. Ali to su opet interesne skupine raznih političkih struja. Znači gdje god piknemo, tu je politika.

Jesi li zadovoljan, relativno zadovoljan ili nezadovoljan filmografijom, igranim i dokumentarnim filmovima i filmskim materijalima iz Domovinskog rata?

Pa s nekim dokumentarnim filmovima jesam, ali to su mali postoci. No ovi ostali filmovi, recimo „Kako je počeo rat na mom otoku“ pa „General“, takvi filmovi rade cirkus. Onda je bolje napraviti komediju na temu Domovinskog rata pa će to biti samo komedija. A ne da se napravi film „General“ koji je o generalu Gotovini, koji je izvrstan ratnik, vojskovođa, a u filmu ispada kao nekakav švaler. Vrlo je neozbiljno to tak' napraviti. Znači, ne znam koliko je

general Gotovina zadovoljan s tim filmom, ja vjerujem da nije. Ne, filmova nema koji su dobro napravljeni o Domovinskom ratu. Ja se nadam da ćemo mi kao udruga Bojne Frankopan napraviti jedan istiniti film ili serijal o Domovinskom ratu koji će biti kao čitanka; i poučan i emotivan i, što najbitnije, istinit.

Evo i pitanje s kojim si ti direktno vezan jer si izašao iz tog procesa stvaranja knjige. Jesi li zadovoljan, relativno zadovoljan ili nezadovoljan kvalitetom knjiga u kojima se na stručan, memoarski ili publicistički način tematiziraju teme iz Domovinskog rata?

Pa ja sam pročitao nekoliko knjiga od Domovinskom ratu gdje ima svega. Znači, u nekim knjigama je čak do jedne granice dobro opisano jedno razdoblje, a onda nastaje „Mirko i Slavko“ način opisivanja. Ima svega u tim knjigama. Zato moram pohvaliti našeg povjesničara Tomislava Šulja, koji je napravio jedinu knjigu o Domovinskom ratu u kojoj nema „Mirko i Slavka“, knjigu kojoj nema zamjerke, a to je knjiga o prvim hrvatskim komandosima, odnosno o Bojni Frankopan. To je knjiga potkrijepljena i dokazima i izjavama i svim potrebnim materijalima i trebalo bi takvih knjiga biti više.

Dobro, pustimo sad to zadnje, to je ipak moja knjiga. Da li onda smatraš da kvalitetnih knjiga ima jako malo, s obzirom na veliku produkciju knjiga o Domovinskom ratu?

Pa nezadovoljavajuće kvalitetnog ima puno više nego kvalitetnog da je objavljeno zato što danas svako može napisati knjigu. Recimo, ja se pola toga ne sjećam iz Domovinskog rata ali mogu napisati neku knjigu o smiješnim stvarima iz Domovinskog rata koja bi bila, ne znam, sprdačina u odnosu na neku knjigu gdje čovjek piše o Vukovaru, gdje opisuje kako su stradali...Želim reći da tu treba biti oprezan, ne bi trebali previše te teme miješati.

Kad smo već kod teme odnosa društva prema braniteljima, smatraš li da ove nove generacije koje nisu doživjele razdoblje Domovinskog rata dovoljno dobro razumiju povijesnu važnost tog razdoblja? Smatraš li, u tom kontekstu, da oni dovoljno dobro shvaćaju vrijednost, značaj doprinosa branitelja u stvaranju samostalne države?

Zavisi. Zavisi u kojoj sredini odrastaju te nove generacije. Ako se o Domovinskom ratu govori u njihovim domovima, znači ako se govori u pozitivnom kontekstu, onda taj dio mlađe generacije i ti mladi ljudi razumiju o čemu se radi. No dosta udruga civilnog društva je protiv branitelja i protiv tema iz Domovinskog rata. Oni mlade odmiču od toga, usmjeravaju ih na neku stranu mira. To vidimo iz današnje politike, gdje su svi protiv rata. Na ovaj ili onaj način svi su protiv militarizacije, makar i djelomične, u Hrvatskoj. Ma naravno da je svaki normalan

čovjek protiv rata, ali što ako je rat nametnut, a mi se nemamo s čime braniti?! Znači, naš će samljati u jednom danu! Mlade generacije, kažem, informativno su podijeljene. Sve zavisi u kojoj sredini žive i tko s njima živi i s kim se druže i da li se u toj sredini uopće priča o Domovinskom ratu ili ne...Evo možda jedan primjer. Ja imam dvoje djece; sina i kćer. Znači, sin je bio kod učiteljice koja je Srпкиnja. Oni u osnovnoj školi nikad nisu pričali ništa o Domovinskom ratu. A kćer je bila kod jedne učiteljice gdje su za vrijeme tjelesnog išli odnijeti na Vilu Gavrilović svijeće poginulim braniteljima. To je bio, znači, jedan zdravi tjelesni napor. Prošetali su se za 45 minuta uz brdo i niz brdo, da bi zapalili svijeće poginulima. Naravno da kćer ima drugačiju percepciju od sina, koju je usvojila iz škole o Domovinskom ratu i o braniteljima. Dakle, puno toga ovisi od same okoline gdje se mladi kreću. No cjelokupno društvo je, po meni, upitno, a ne samo sad ovo je školstvo.

Društvo je sve oko nas. Kad pogledaš i te mlade koji cijene Domovinski rat, da li smatraš da oni dovoljno dobro shvaćaju značaj i vrijednosti tog trenutka i tog vaših doprinosa?

Što dalje vrijeme odmiče, to sve manje shvaćaju taj dio. No, kažem, sve zavisi od društva. Opet se vraćam na prethodni odgovor, ponavljam da je važno iz koje si sredine. Ne shvaćaju isto ljudi iz Petrinje vrijednost Domovinskog rata i ljudi iz Varaždina, koji nisu bili napadnuti, jer u Petrinji se još vide ostaci rata. Gdje god dođete u Petrinji vide se ostaci rata i mi imamo skoro osam spomenika masovnih grobnica.

Idemo tematski sad u sadašnjost i prema budućnosti...(kratki prekid snimanja)... Smatraš li da je u bližoj ili daljoj budućnosti moguć novi ratni sukob na teritoriju Hrvatske ili Bosne i Hercegovine?

Moguće je. Bosna uvijek kuca. Milorad Dodik je prije par godina dovezao rakete u Potkozarje. Tada je malo bilo nekakve gužve oko toga, sad se to zaboravilo, ali rakete još i dalje stoje tamo.

Ako smatraš da je takav sukob moguć, kako bi ti reagirao? I kako bi reagirao na mogućnost da se netko iz tvoje obitelji uključi u tom nekom novom ratu?

Kako bi reagirao? Ove mlađe generacije nisu bile u vojsci...

Kako bi ti reagirao?

A ja kako bi reagirao? Mislim, više ne bih bio toliko mobilan, pošto ne možemo toliko trčati kao nekad, ali bi neka svoja znanja, naravno, iskoristio. Ne bih ja pobjegao nikuda. Mi smo

tu...(smijeh)...Normalno da bi se priključio nekom dobrom, pametnom zapovjedniku, i to bi bilo to.

A da ti sin od donese odluku da pođe u rat?

A da sin donese takvu odluku, protiv toga ne možeš ništa baš previše. Normalno, kako bi reagirao; ne bi mi bilo svejedno, ali volio bi biti blizu njega, ako ništa drugo da mu mogu ukazati na neke stvari koje ja nisam znao na početku rata.

Kad si spomenuo fizičku kondiciju, kakvo je danas tvoje zdravstvene stanje i kako je na to stanje utjecalo sudjelovanje u ratu?

Kakvo je? U ratu su se puške poderale za četiri godine, a kako onda nećemo mi? Znači, ja sam u te četiri godine vrlo malo spavao u krevetu. Većinu smo spavali po šumama, po nekakvim barakama, po zapuštenim štalama, po kućama polu-srušenima, tako da se to odrazilo i na današnje zdravstvene stanje. Ja točno znam kad me bole leđa da će biti kiša i tako neke stvari. Ali, kad bi trebalo, ja bih opet bi išao. Ne bih ja mogao sjediti doma da se negdje zapuca, a da ja samo sjedim doma.

Jesi li ti pretrpio PTSP i, ako jesi, kako se nosiš s tim posljedicama?

Pa imao sam neke „stvari“. To što sam imao, ja sam podijelio jedan san sa svojim psihijatrom, psihologom profesorom Rudolfom Gregorekom. Sanjao sam dva mjeseca isti san, svaki dan. Sanjao sam da me netko gleda iz kuće, pa ja uđem u kuću, ali u tom snu vidim samo pola nečijeg lica, samo vidim ovo...(pokazuje kako ga u snu gleda pola nečijeg lica)... Ništa mi on ne radi, samo me gleda. Pošto je on veliki stručnjak, rekao da su Amerikanci poslije Vijetnamskog rata su imali takav jedan slučaj i da je vojnik nacrtao tog nekoga tko ga proganja u snu na papir i onda je podrapao taj papir i da mu je to nestalo. Onda sam ja ovoga isto tako nacrtao na zidu, pa sam ga uništio na tom zidu i to je u onda prestalo...(smijemo se)... Onda je moj kum, „pametni“ Seki, rekao da on pozna tog čovjeka kojeg sam ja nacrtao na zidu. Naravno, tu sad kreću priče iz davnine... To je bio jedan ružan dio. To je baš stvarno bio san koji je bio zeznut. Znači, u tom snu ja ulazim u kuću, koja se nalazi na osami, a on je u drugoj sobi. Ja ulazim u tu sobu, on izlazi van i opet me gleda iza drveta, a ja izlazim van. I tako se mi, u stvari, cijelu noć proganjamo u tom snu. Niti je to bio vojnik, niti je bio civil. Ne znam da li je bilo muško ili žensko, ali niko koga bi zapamtio u tih pola lica što sam vidio.

Osim tih noćnih mora, koje su očito bile rezultat nekog psihoporemećaja, jesi li se možda našao u nekim drugim situacijama da si se suočio s tim da si malo psihički oštećen? Nešto poput tog sa oružjem na plaži?

S tim oružjem na plaži, to nije bilo što sam bio psihički poremećen, to je bilo više, onak' iz ljubavi prema oružju...(smijeh)... To je normalno bilo u to vrijeme, tada to nije ništa strašno... Ustvari, ja se mičem iz nekih situacija u kojima ne znam kako bi reagirao, tak' je to bolje. Ne znam, ne idem baš po kafićima, ali da je nekakva frka u kafiću, recimo da me netko napadne iz nekog nebitnog razloga ili nešto slično, ne znam kako bi reagirao, a ne znam ni kako bi on prošao u tome. Zato što se mičem iz takvih situacija, da nekog ne bih zadavio, polomio mu vrat ili tako nešto. Ne znam, ne znam kakva bi bila reakcija na to. Zato sam se riješio takvih stvari. Nisam nikad pretjeran u tome, a i družim se s pozitivnim ljudima gdje su takve situacije minimalne...(jasno potvrđuje da gotovo nema mogućnosti da se nađe u incidentnoj situaciji)...

Jesi li pretrpio kakav drugi oblik poslijeratne degeneracije, recimo sklonost alkoholu, drogama ili kockanju?

Ne. Ne, ne pušim, ne pijem, ne drogiram se. Živim kao papa, sam se tak ne oblačim...(smijemo se)...

Je li tvoje sudjelovanje u ratu donijelo neke negativne posljedice po tvojom obiteljski život?

Nije. U principu, nije. Nemam ništa da bi bilo negativno zbog toga što sam sudjelovao u Domovinskom ratu.

Dobro. Ako ti zdravlje dopušta baviš li se kakvim sportskim ili nekim drugim aktivnostima u prirodi? Ili bilo kakvim sličnim aktivnostima koje te zaokupljaju i smiruju?

Pa imam neko plivanje i biciklizam i, onak', povremeno neko planinarenje tamo Petrinje. Ne idem nikud, da sam u nekom društvu. Odem sam i tražim medvjedi luk i gljive...(smijeh)...

Dobro, ali ne zaboravimo muziku. Slobodno možeš još jednom istaknuti koliko ti ona znači.

Pa da. Glazba je terapija, iako je i to dio treninga. Glazba izvlači iz svega. Dobra je ekipa, dobar je bend. To su pozitivni ljudi i bend je prepun smijeha. Smijeh izvlači iz svih tih

nekakvih loših situacija koje su moguće, ali se ne događaju baš. I hvala Bogu zbog toga. Glazba, glazba i samo glazba!

Da li je netko od tvojih bliskih suboraca ili prijatelja obolio od PTSP-a i da li si mu ti ikako pokušao pomoći?

Naravno da je. Dobro, on nije baš suborac, ali mi je prijatelj, jako dobar prijatelj i prijeratni i poslijeratni. Čovjek je postao nezadovoljan sa svim i svačim. To nezadovoljstvo je ojačao još jednim svojim obiteljskim problemom, odnosno razilaskom od žene, znači jednom rastavom braka. On je strahovito puno pio alkohol i to je miješao sa tabletama. Radili smo kod mene, kad sam radio novi studio. On je dolazio, Zapravo, stalno sam ga, ustvari, izvlačio iz tih nekakvih situacija gdje je bio pijan, pa iz policije, pa iz nekakvih njegovih kriznih situacija gdje se napije pa pobjegne, pa se hoće ubiti, pa ne znam šta. Stalno smo se mi čuli telefonom i razgovarali, ali to nije davalo nekog pretjeranog uspjeha. Jednog dana, baš kad sam završavao studio, došao je do mene i rekao mi je: „Ja ću se ubiti!“ Ja kažem: „Dobro, ubij se!“ I onda me pogledao čudno, ono kako sam ja to mogao reći, a uvijek sam bio uz njega i uvijek sam mu rekao: „Gle, ne možeš to napraviti. Nemoj 'ovo', nemoj 'ono'!“ A sad sam mu rekao: „Pa dobro, ubij se.“ I onda me čudno pogledao, a bio je vidno pod utjecajem alkohola. On je 3 sata sjedio na stolici dok sam ja radio. U tom trenutku, slušali smo „Katolički radio“ jer „Katolički radio“ ima dosta dobre glazbe, i on je nešto je počeo pričati. Nisam ni razumio šta, ali sam mu rekao: „Ja te ništa ne razumijem. Ja ti mogu ti pomoći samo na jedan način, da te odvedem kod doktora. Sve ovo što je do sad bilo, što sam te izvlačio, spašavao 'odavde' i 'odande', što sam te vozio doma u bilo koje doba noći, sve to nije urodilo plodom. Mogu te jedino odvesti kod doktora.“ On je dalje šutio nekih sat vremena. Znači, on je još sjedio na toj stolici, pola dana proveo je kod mene. I onda je on u jednom trenutku rekao: „Može!“ „Šta može?“ „Može, odvezi me doktoru.“ Čovjek se nije kupao mjesecima. Imao je baš čisti psihički poremećaj i nije mu to ni smetalo ništa. Ja sam mu rekao: „Sutra da si obrijan, ošišan, okupan i uredno obučen. Dolazim ujutro u 'toliko i koliko' sati po tebe i vozim te.“ Prije toga sam nazvao profesora Gregoreka i rekao kakav imamo slučaj. On je rekao da čovjeku treba pomoć jer lako je čovjeka odbaciti da ostane da umre na cesti. Nakon tri tjedna njegove bolnice, moj prijatelj je bio drugi čovjek. Danas taj moj prijatelj radi, ne pije i živi normalan život. To je jedna od najvećih medalja koja ti se može dodijeliti u životu...(vidno zadovoljan se prisjeća rezultata pomoći prijatelju)...

Zanima me, ti kad si njemu rekao: „Ubij se“, to je bilo jer ti ga je u tom trenutku bilo „pun kufer“ pa je bila takva reakcija? Ili si to namjerno napravio da on vidi da više nema nazad jer uvijek se mogao osloniti na tebe?

To sam namjerno napravio da on više nema nazad jer on se dotad uvijek mogao osloniti na mene. Ja kad mu kažem: „Pa ubij se“, to je bilo da on vidi da je sad možda i meni svejedno, iako mi nije bilo svejedno i ja mu to ne bi dozvolio nikad. Ali napravio sam to da ga malo trznem iz te njegove sigurnosti jer on kad je bio pijan, slikovito rečeno, on se drži za mene, da mu ja dajem nekakvu sigurnost. A sad, kad vidi da mene nema, znači on se mora pitati: „A šta sad?“ On je pet tjedana proveo u bolnici i izašao je kao drugi čovjek, s drugim razmišljanjem, sve je bilo drugačije. On više ne pije ni kap alkohola. Ja mu kažem: „Ajde, možeš popiti čašu vina.“ „A, ne! Ne, ne želim se vraćati u taj svoj dio života.“ Mislim da je to jedan veliki uspjeh...

Apsolutno se slažem. Zanima me, onako, neka tvoja subjektivna procjena, koliko je zapravo on bio blizu takve nekakve kritične odluke, koliko je to bio neki ustaljeni način pridobivanja pažnje?

Ja nisam psihijatar da bi mogao to procijeniti, ali bio je vrlo blizu. To je bilo očito zato što je stalno tonuo, stalno je išao prema dolje. Znači, nije nikad, nije bilo ni jednog dana da bi se on popio jednu stepenicu gore, pa da bi pao. Ne, sve stepenice su išle prema dolje. Da li bi on napravio suicid ili ne bi, to je sad pitanje jer samobojice većinom ne govore o tome, oni samo odu.

Dobro, mislim da ima i obrnutih slučajeva. To mogu reći iz vlastitih iskustava.

Da, ima obrnutih, to sam vidio kad sam radio očevide kod eksplozija, a to mi nikad nije bilo jasno kako. Razgovarao sam s profesorom Gregorekom o tome. Čovjek kad izvuče osigurač i pusti žicu na bombi ima 4 sekunde u kojima bi se mogao predomisлити. Tih 4 sekunde, to je puno: „Tam, tam tam tam tam“...(odbrojava ritmično protok vremena“)... Evo, već možemo biti kod auta vani za 4 sekunde. Ali ako je čvrsto odlučio taj mislim da ide, tako da ne znam. To doktori i danas proučavaju danas im to još nije jasno prekinuo sam ti priče si još nekakve slične slučajeve

Da, i danas ima slučajeve prijatelja koji padnu i onda sjednemo i razgovaramo. Jedino razgovorom ih možemo navući na to da se vrate u normalan život. Nažalost, ima i dosta onih koji glumataju, koji bi danas htjeli mirovinu nakon toliko godina, koji se prave ludi.

S prethodnim odgovorima došli smo do logičnog slijeda novih pitanja. Smatraš li da je država dobro organizirala mogućnost skrbi za oboljele od PTSP-a?

Pa mislim da nije toliko koliko je trebala. Znači, čovjek koji je obolio od PTSP-a, on može otići na neko liječenje nekakvih, ne znam, možda 3 tjedna ili nešto duže, tamo biti nafilem nekakvim lijekovima. I to je to za PTSP. Ja mislim da je PTSP nešto sasvim drugo i da se PTSP može izliječiti jedino radom ili barem ublažiti nekakve tegobe. Znači, treba uhvatiti se nečega i ne razmišljati o tome „šta bi bilo kad bi bilo“ i što je „to bilo tad“ i „mogli smo mi proći ovako ili onako“. Ja mislim da je to tako jer najviše PTSP-a trpe pozadinci. Mislim da je to neka statistika i da su oni najviše poludjeli od alkohola ili tako nešto, ukratko rečeno.

Smatraš li ti da je sudjelovanje u ratu utjecalo na porast teških bolesti i visoku smrtnost relativno mlade braniteljske populacije?

Vjerojatno da. Smatram da – da. Spomenuo sam da su se puške poderale za 4 godine, a gdje da neće ljudi. Nismo svi isti. Nije svatko doživio taj rat na isti način. Znači, netko je mogao doći, ne znam, u situaciju da vidi mrtvog čovjeka i da mu se to odrazi na njegovu psihu i da ima cijelo vrijeme problem s tim. A netko može biti jak u svemu tom i preći preko toga kao da se ništa nije dogodilo. Ja ću reći svoj primjer. Ja sam se prije rata bojao mrtvaca. Nisam mogao ući u prostoriju gdje je bio mrtvac ili u mrtvačnicu. Recimo, kad je djed umro, ja ga nisam mogao ići vidjeti. Ne znam, to je bilo je takvo vrijeme, gledali smo one filmove o „Draculi“, možda je to bio utjecaj toga...(smijeh)...No kad je počeo rat u Petrinji, prvi „čedo“ koji je poginuo, on mi nije značio ništa. Ništa. Ništa čak ni kao ljudsko biće, baš ništa. A netko drugi kad je takvo što vidio, kad je vidio raznesenog čovjeka, imao je traume za cijeli život. Netko to doživi kao patolog, koji svaki dan radi svoj posao. A netko drugi, ostati će mu to za cijeli život. Normalno da je rat utjecao na te neke nenormalne stvari, koje su nama postale normalne, a doktori kažu da to nije dobro. Ali, netko se može nositi s tim, netko ne može.

Što za tebe predstavlja podatak da je više od 4000 branitelja počinilo suicid u razdoblju ni 30 godina od kad je taj rat završio?

To je zabrinjavajuće i to je nebriga sustava. Evo, pričali smo o tom. Čovjek kad se hoće ubiti vjerojatno je sam. U većini slučajeva, on je bio sam i ako negdje nešto traži, neko svoje pravo ili nešto ne dobije i on se osjeća još gore. On je tako još više usamljen nego što bi bio da ima nekog, da je dobio podršku od strane obitelji ili prijatelja. Mislim da je to način na koji ljudi

većinom odlaze i odlučuju se na takav čin...(nerado priča o najtežim posljedicama PTSP-a kod branitelja)...

Što misliš o tim brojkama? Ako je 12.000 branitelja ukupno poginulo u ratu, 4000 onih koji su poslije rata počinili suicid, pa to je velik broj...

Da, broje je prevelik! Kažem, ja sam radio očevide kod eksplozije, a uvijek smo se pitali: „Zašto? Zašto nije bilo izlaza?“ Čovjek kad je zatvoren uvijek traži izlaz, a kad je zatvoren sa svih strana i kad više nema kuda, onda vjerojatno to učini...Mislim da je to nebriga ili neprepoznavanje onih ljudi u društvu koji su skloni suicidu. Možda da je bio prepoznat, da se možda napravila neka komuna ili da se naprave nekakve takve organizacije koje će ljude razvrstati po nečemu što ih zanima. Možda planinarenje, možda nešto drugo, nešto kako bi oni ostali korisni u društvu, pa da i dalje rade nešto što bi bilo što bi bilo dobro za njih.

Kako gledaš na današnji međunarodni položaj Republike Hrvatske, znači na članstvo u NATO savezu?

Mi smo tako teško došli da te samostalnosti, samo da bismo opet postali Austro-Ugarska. Tak da članstvo u NATO savezu, po meni je dobra stvar jer smo mi mala zemlja. Ne daj Bože da nas neko napadne, doduše pitanje je koliko bi NATO brzo reagirao. Ne znam. Kažem, dobro je što smo u NATO paktu, ali nije dobro što smo u Europskoj Uniji, barem po meni, zato što smo se mi time vratili opet u Austro-Ugarsku. Opet smo tuđe slugе i to mi baš ne paše.

Dobro. Što misliš o današnjem stanju u Oružanim snagama Republike Hrvatske?

Pa nisam baš upoznat s tim kakvo je stanje, ali mislim da smo jako dobri u odnosu na naše susjede, pogotovo one susjede protiv kojih smo ratovali. Oni jako puno ulažu u tehniku i u vojsku kao što su i do sad ulagali. No ja mislim da smo dobri. Ja sam čuo o nekim vojnim vježbama u kojima su sudjelovali neki koji su bili sa mnom i koji su dalje ostali u vojsci. Oni svjedoče da su na tim nekakvim vježbama, natjecanjima gađanja, da su Hrvati puno bolji od ostalih. Da, mislim da je naša vojska dobra.

Što misliš o sudjelovanju hrvatskih snaga u mirovnim misijama?

Pa to je nametnuto s članstvom u NATO savezu. U toj ekipi moramo raditi kako oni kažu, tako da ne znam šta bih drugo rekao o tome...(daje do znanja da nije moguć drugi odgovor)...

Da li je odluka o ukidanju obaveznog služenja vojnog roka bila ispravna?

Mislim da nije. Da nas sad, da sutra nas neko napadne šta ćemo mi s ovih par generacija koji su propustili služiti vojni rok ili s onima što su služili rok u civilnom društvu? Šta bi oni radili što se tiče obrane Republike Hrvatske? Možda bi u Staračkom domu prali stare bake. Znači, to nije dobro! Ne mora biti vojni rok od godinu dana, ali se može učiniti da vojni rok bude u trajanju od tri mjeseca provedbe nekakve osnovne obuke. Za naredna tri mjeseca mladi se mogu profilirati u nekakve rodove vojske gdje bi bili korisni. Znači, nisu svi snajperisti, nisu svi protuoklopnjaci, nisu svi oklopnjaci. Ne znam, nešto je i za taj rezervni sastav...To ukidanje vojnog roka je bilo vjerojatno provedeno zbog financija, ali tu smo izgubili na sigurnosnom dijelu...

Ti si potpuno, koliko sam shvatio, za povratak služenja obveznog vojnog roka u nekim razumnim okvirima, u nekom razumnom razdoblju i da se ljudi mogu isprofilirati?

Da. Pa ne možeš ti za mjesec dana napraviti od jednog osamnaestogodišnjaka, koji je zaigran, koji nije u tom svijetu. Negdje ga moraš testirati. On mora proći osnove obuke kao i svi, a onda ga možeš profilirati. Ako nije za snajperistu, nije. Ako nije za ovo, onda je za nešto drugo. A ako nije baš za vojsku, e onda ga staviš negdje u nekakve pozadinske službe jer mora netko i to raditi.

Eto, došli smo i do završnog djela intervjuja. Kakav je danas tvoj odnos, kakvi su tvoji osjećaji kad se sjećaš razdoblja Domovinskog rata?

Ja imam tu neko veliko srce. Sad nedavno sam imao jedno predavanje u Petrinji gdje je ravnateljica Centra morala izaći van jer su joj krenule suze...(emotivno se prisjeća održanog predavanja o ratu)...Ja se tog razdoblja uvijek sjećam s ponosom. Uz ponos, tu prevladava i radost i tuga. Ta tri osjećaja kad se skupe u jedan, to je u stvari teško jednostavno opisati. Uglavnom, to su ta tri osjećaja koja se mješaju kad se sjetim Domovinskog rata.

Što danas za tebe znači 91.', a što 95'. godina?

Pa 91.', i sam taj početak taj dio meni predstavlja jedan iznimni ponos. Imao sam hrpu ponuda da mogu otići u Njemačku, ovdje-ondje, da izbjegnem taj rat. Govorili su: „Pa jesi lud?! Poginut ćeš! Tko zna što će se sve dogoditi!“, to su bile takve nekakve rečenice. Da sam ja tada otišao danas si to nikad ne bih mogao oprostiti. To da su svi moji bili tu u ratu, a da se ja vratim iz Njemačke i da si kupim Spomenicu za 100 eura na Jakuševcu, ja to ne bih nikad mogao. Znači, ta 91.'. to je stvarno ponos, a stvarno rijetki se mogu ponositi s tom 91.'-om zato što nas tada nije bilo baš previše. A 95.'. ona predstavlja taj happy end jednog mučnog

razdoblja, kroz što smo sve prošli. Hrpu puta mi je došlo, kad smo se penjali na Velebit po 15 sati pješice jer nije mogao vozit helikopter, i pitao sam se: „Pa dobro, jel' to tebi treba?“ Ali nisam mogao ležati negdje, ono s nekom curom, u toplom se fino odmarati. Ne, nego ja nosim ranac, nosim snajper, nosim ono svoju pušku 5.45, nosim ne znam koliko bombi, nosim municiju. Sve to vučem na Velebit da bi sve to isto vukao opet nazad s Velebita. Ali sam znao da će na kraju cijeli taj trud isplatiti. Da, ta 95.' je čudo i, kažem, žao mi je što danas Hrvatska više slavi nogometnu reprezentaciju nego Dan pobjede.

Evo nekako se logički nadovezuješ na moja pitanja koja sam postavljao tijekom cijelog intervjuja, što mi zapravo imponira jer očito da ih nisam i bezveze osmislio. Među zadnjima je pitanje: možeš li usporediti odnos javnosti, društva ili pojedinaca, prema braniteljima u vrijeme rata i danas?

Mogu li usporediti? Pa da. Danas je to sve splasnulo. Opet kažem, neke stvari se nisu trebale dogoditi, a dogodile su se da bi se ocrnili branitelji. Neke stvari se nisu trebale dogoditi, kao ti prosvjedi, recimo. To je moje mišljenje. Sigurno je da netko ima nekakvo drugačije mišljenje...(razmišlja o daljnjem odgovoru)... Ali činjenica je da je spala ta neka ljubav prema braniteljima. Pritom, branitelji dana nemaju nikakva prava. Koje je danas moje pravo kao branitelja? Imam jedino pravo na besplatan bazen u Sisku tri puta u tjednu. Eto, koristim to pravo na sat vremena, pa fino odem da se isplivam tamo... Mi smo svoje odradili, a sad je na mladima da nastave slijediti te naše puteve, ali koliko vidim to im baš i ne ide. Možda je poveznica, posljedica zato što nisu služili vojni rok pa onda nemaju taj dio stege, ne znam. Ali, opet kažem, za vrijeme rata je bio drugačiji odnos prema braniteljima. Ljudi su bili ponosni na nas, a danas je to sve splasnulo. Danas mi, iz nečije perspektive, izgledamo kao termiti koji crpimo državu, ali u stvari to nije tako. Mi u toj državi ne tražimo ništa. Mi smo svoje odradili, i to je to!

Jel' danas Hrvatska onakva država kako si ju zamišljao tijekom rata? A ako nije, što bi eventualno promijenio, što bi moglo biti bolje?

Ja tu ne mogu ništa mijenjati kao pojedinac. Normalno da nije onako kako smo htjeli da bude. Htjeli smo ju imati samostalnu, imali smo tu samostalnost jedno kratko vrijeme. To je bilo malo meda, pa žlica po čelu. Sad smo opet, spomenuo sam, sad smo opet Austro-Ugarska, opet smo tuđe slugе. Imali smo svoju valutu, više ni toga nemamo. Još nam je jednino ostala zastava, grb i himna. Drugo više ništa nema. Stalno smo u nekakvim zajednicama koje nas iscrpljuju. Znam ja da mi ne možemo živjet sami, ali mogli smo živjet sami. Slavonija je

hranila kompletno bivšu Jugoslaviju, a sad Slavonija ne može hraniti ni Hrvatsku!? Znači, da sutra počne rat, da nam zatvore „Plodine“, „Lidl“ i „Konzum“, mi nemamo ništa jer ne proizvodimo ništa. Mi ne proizvodimo ništa, osim oružja. Slavonski Brod radi tenkove, Karlovac radi puške, ali šta će ti vojnik ako vojnik nema šta jest i nema šta piti.

Što bi ti promijenio?

Da da mogu, onda bih prvo vratio ljude u Slavoniju. Slavonija i Jadran mogu hraniti cijelu državu; Jadran turizmom, a Slavonija žitom i mesom. Evo sistem „Gavrilovića“. „Gavrilović“ danas ima, ne znam, 300-400 ljudi zaposlenih, a prije rata imao je zaposlenih 4.500 ljudi. Mi smo mogli ratovati četiri godine jer smo imali od bivše Jugoslavije ratne rezerve i u konzervama i u mesu i u kruhu i u žitu i u vodi i piću. Ne znam da li danas imamo nešto. A ovi, oni su to namjerno napravili da mogu upravljati ljudima. Kad vojnik nema šta jest, nema šta piti, vojnik se predaje. Dok ima municije, pucat će, ali kad nakon 10 dana ostane bez municije, što će pucati?

Da je danas 1991. jel' bi sve ponovio ili bi nešto možda drugačije posložio u toj svojoj odluci i u ratnom putu?

Pa mislim da bi sve bilo isto. To se dosta stihijski kod mene događalo, iz dana u dan se nešto razvijalo. Jedino znam da sam htio biti među najboljima, a to sam i ostvario. Bio sam u Specijalnoj policiji i u Bojni Frankopan. To su vrste postrojbi koje su najviše ratovale, od kojih se tražilo više, koji su imali najviše i koji su dali najviše. Znači, imali smo najbolju opremu, ali se zato od nas sve tražilo. I to mi nije smetalo, to je meni bilo okej.

Znači zadovoljan si sa svojim odlukama i ratnim putem?

Jesam. Jedina stvar koju bih volio da mogu vratiti povijest unazad, koju bih promijenio je što sam svog pokojnog oca tražio, rekao sam mu 91.!: „Daj mi svoj lovački karabin sa optikom da ga imam u gradu.“ Kaže on: „Nemoj da ga zguliš negdje.“ Na kraju je ostao i izgorio na kući. Eto, to je nešto zbog čega mi je žao...(smijeh)...

Došli smo do kraja. Možda bi htio još nešto dodati u opis procesa poslijeratne tranzicije, a da ovaj intervju nije obradio? Možda bi još nešto htio popričati, a da nismo?

Mogu samo povući jednu crtu. Od doba kako sam kao klinac otišao u rat, prošao stvarno najgore terene i vidio svega i svačega što mi uopće nije trebalo u životu, od tih poslijeratnih očevida i samih ekshumacija. Iz svega toga izvukla me glazba. Samo glazba i krug dobrih

ljudi. Teško je riješiti se loših ljudi u životu. No povremeno oni otpadnu sami i sve je dobro kad se družimo sa dobrim ljudima. Znači, od glazbe ja nemam nikakve materijalne koristi, ali imam duševne koristi. Imam duševni mir, a to je najbitnije, imati duševni mir jer on je najbolji jastuk za mirno spavanje.

Došli smo do kraja, gotovo je. Zanima me kako je tvoje mišljenje o ovakvoj vrsti intervjua? Jesi li ga tako zamišljao?

Nisam. Ustvari, znao sam otprilike o čemu se radi, da ćemo pričati o tranziciji u civilno društvo. Ali ovo je dobro. Biti će tu sugovornika koji nisu ovakvi, koji se možda nisu iščupali iz tog nekog ratnog vihora, koji su i dalje u nekim ratovima u glavi. Tako da je ovo dobro. Od ovoga se može napraviti nekakvu statistiku, možda će tu statistiku netko jednog dana pogledati, pa napraviti napraviti nekakav rad o tome, koji će uroditi plodom. Možda ćemo to i doživjeti, ali vidjet ćemo...(smijeh)...

Dobro, to bi bilo sve za danas.